

2011-mut nassuiaat aamma Nunani Avannarlerni pilersaarusiiorlugit suliniutissat

**Ilinniartitaanermut, Iisimatusarnermut aamma Nunat Avannarliit
suleqatigiinnerannut Naalakkersuisoq**

Immikkoortoq 1

2012-mit – 15-mut Nunat Avannarlerni pilersaaruserlugit suliniutissat

1. Aallaqqaasiut.

Nunat avannarliit suleqatigiinnerat Naalackersuisut ataatsimoortumik nunanut allanut ingerlatsinerannut ilaavoq. Nunanut avannarlernut suliniutip ilaa taanna taassumalu malitseqartinneqarnera nunani avannarlerni isumaqatigiissutinut atuuttunut katersuuffiusumillu suleqatigiinnermut, matumani ilanngullugit immikkut Helsingforsimi isumaqatigiissutinut attaveqartunik sulinermi ukkanneqarput.

Ukiuni kingullerni qulini nunat assigiinngitsut akornanni Issittumut soqutiginninneq allanngorsimavoq. Minnerunngitsumik Kalaallit Nunaannut soqutiginninneq pineqartillugu. Nunarsuarmi avataanit Issittoq isigineqarpoq tassaasoq, silap pissusaanik sukkanerpaamik allanngoriartorfiusoq, aamma nunatut, nunamit isumalluutininik arlalinnik piaasinnaanernut periarfissaalissasoq.

Nunarsuarmioqatigiinnermi pissutsit piviusut taakku avammut attaveqarnermi qaffasissutsinut tamanut oqaloqatiginninnissamut Kalaallit Nunaannut piumasaqaatinik annertunerulersitsivoq. Pingaarnertut suliniutissat *Naalagaaffeqatigiinnerup/Kunngaqarfiup Danmarkip (Danmarki Kalaallit Nunaat Savalimmiut) Issittumi 2011 – 2020 suliniutissaani*, ukioq manna qaammat aggustimi saqqummiunneqartussami allaaserineqarput.

Taamatut 2011-mi inatsisartut ukiakkut ataatsimiinneranni Naalackersuisut nammineq nunanut allanut ingerlatsineranni suliniutissat UKA 2011/14-mi saqqummiunneqassapput. Naalackersuisut Nunanut Avannarlernut Suliniutissaata suliniummut pingaarnermut tassunga tunngatillugu inissisimanini sulissutigissavaa.

Peqatigitillugu nunanik avannarlernik suleqateqarneq immikkoortuuvoq makkunuunatigut immikkut periarfissalik

- inatsisartutigit naalackersuisutigullu qaffasissulimmik tassani Kalaallit Nunaat peqataavoq aamma
- sulinermi nammineerluni peqataalluni Kalaallit Nunaat ilaavoq.

2. Suliniutissani pingaarnertut anguniakkat.

- Helsingforsimi isumaqatigiissut naapertorlugu Nunani Avannarlerni Suleqatigiinnermi nunap immikkoortuini suleqatigiinnermi Naalackersuisut ingerlatsinikkut malunniuteqarniassapput.
- Nunap immikkoortuini ingerlatsinikkut suleqatigiinnermut kingunissaqartumik tunniussaqaarnissaq pineqartillugu nunatsinni naalackersuinikkut akisussaasutut Naalackersuisut suliassaraat. Ingerlatsinikkut suliatigullu qaffasissuseqartumik eqeersimaartumik peqataanikkut tamanna pissaaq
- Nunat tamalaat akornanni kattuffinni suliffeqarfinnilu allani Kalaallit Nunaata

ingerlatsinikkut soqutigisai siuarsarniarlugit nunani avannarlerni suleqatigiinneq Naalakkersuisut atorniarpaat.

- Nunatta ineriartornerani ingerlatsinikkut, allaffissornikkut suliutigullu qaffasissusilimmik misilittakkat Naalakkersuisut atorniarpaat
- Nunat Avannarliit ataatsimoorussamik aalajangiisarnerinut kalaallit iluaquteqarnerata sunniuteqarneratalu pitsaanerulersinneqarnissaa pillugu nunani avannarlerni aamma nunat avannarliit killiit suleqatigiinneranni Kalaallit Nunaata inatsisartuinit sinniisut Naalakkersuisut egeersimaartumik suleqatigiiniarpaat.

Pingaarnertut suliniutissatut anguniarneqartut tassaapput najoqqutassat malunnaateqarluartut, ministerit ataatsimiinnerinit, atorfillit ataatsimiititaliaannit aamma suliassatigut suleqatigiissitanit ataatsimiinnernit pimoorussinerit nunat avannarliit tamakkerlugit aqutsisuusut.

Nunat avannarliit suleqatigiinneranni immikkoortut ataasiakkaat iluanni tassaapput suliniutissani pingaarnertut anguniakkat anguniakkanik aalajangersimanerusunik ilallugit. Taamatut erseqqissaassuteqarneq suliniutissap iluatsinnissaanut oqaloqatigiinnerunissamut tunngaviuvoq

3. 2011 – 15-mut suliniutissanut anguniagassat.

Suliassa qarfinnut naalakkersuisoqarfiit ataasiakkaat akimorlugit suliniutissatut pingaartillugit iliuusissat Naalakkersuisut siulittaasuata aamma Nunanik Avannarlernik suleqateqarnermut Naalakkersuisup akisussaaffigaat. Taakkua ukiuni aggersuni tassaapput:

Suliniutissat

- Nunat avannarliit suleqatigiinnerannut atatillugu Savalimmiut, Ålandip Kalaallit Nunaatalu suleqatigiinnerisa nukittorsarnissaat.
- Nunani avannarlerni siulersuisut suliassatigullu ataatsimoortut naligalugit peqataaneq
- Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffiata issittumut ingerlatsinerata ineriartortinnissaa.
- Nunat avannarliit saniliminnik suleqateqarneranni kitaanut sammisup ineriartortinnissaannut aalajangersimasumik suliniuteqarnerit nukittorsarnissaat.
- Nunat Avannarliit Killiit suleqatigiinnerata pitsanngorsarnerata nukittorsarnera.
- Nunat avannarliit nunarsuarmioqatigiileriartornermut suliniutaat aamma nungusaataangitsumik ineriartortitsiniarluni sulineq tapersersussallugit.

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoq Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffianni peqataanermini makkuningga suliniutissanik anguniagaqarpoq:

Kulturi

- Kulturimut tunngasuni immikkoortuni ataasiakkaani ingerlatsinermit tulleriaarinertut kulturikkut suleqatigiinnerup aqqissuussaananerani eqeersimaartumik kingunissaqartumillu tunniussaqaarneq.
- Sulinissamat programmi imatut ilusilerlugu suliarissallugu, paasiuminartuulluni, eqaatsuussalluni aamma kulturikkut suleqatigiinnermut piomasaaqatitut immikkut ittumik ilusiliunneqarsimasut Nunani Avannarlerni allani nunanilu namminersortuni atuuttut eqqarsaatigissallugit.
- Piffissami 2012-2016 Kulturimut Eqqumiitsuliornermullu programmip piviusunngortinneranut eqeersimaartumik peqataaneq.
- Piffissami 2012-2015 Nunat Avannarliit Qarasaasiamik pinnguaatinut programmiata ingerlateqqinneranut peqataaneq.
- Kulturikkut aqqissuusseqqinnermi sulinermit malitseqartitsineq eqeersimaartumik peqataaffigissallugu.
- NAPA-mik (Nunat Avannarliit Instituttia) suleqateqarneq nukittorsassallugu aqqissuutissallugulu periarfissat assigiinngitsut pillugit soorlu nunani avannarlerni suleqatigiinnermit programminik atuneq tapiissutinullu periarfissat paasissutissiinerup annertunerulernissaa siunertaralugu.
- Nunanut Avannarlernut atatillugu NAPA-p peqataasutut erseqqissarnissaa siuarsassallugu.
- Kulturimik aamma meeqqanik inuusuttunillu sulinermit tulleriaarineq.

Ilaqutariinneq

- Isumaginninnikkut qulakkeerineq pillugu nunat avannarliit isumaqatigiissutaanut peqataaneq.
- Nunat avannarliit innarluutillit pillugit suleqatigiinneranni peqataaneq, innarluutilinnut tunngasunut ilisimasanik kingullernik Kalaallit Nunaata pissarsisinaanera qulakkeerneqassaaq kiisalu innarluutilinnut tunngasunik innarluutilinnut inooqatigiinni ikinnerusuni najugaqartunut ikiuutissaqangaanngitsuni iluaqusiisumik it-mik aqqiissuteqarnerit pillugit ilisimasanik paarlaateqatigiinnermut peqataasinnaanera qulakkeerneqassaaq.
- Meeqqanut, inuusuttunut ilaqutariinnermullu tunngasunik, annermik atugarliortut pillugit ilisimasanik paarlaateqatigiinneq.
- Inuttaasut isumaginninnikkut ataqatigiimmik aqqissuussinermit attaveqartut pillugit nalinginnaasumik atugarissaarnermit pissutsit pillugit ilisimasanik nalinginnaasumillu misilittakkanik paarlaateqatigiinneq.
- Isumaginninnikkut ataqatigiimmik aqqissuussinerit aqqissuussaannerat kiisalu isumaginninnermut tunngasunik nakkutiginninneq pillugu ilisimasanik misilittakkanillu paarlaateqatigiinneq.

Naligiissitaaneq

- Nalinginnaasumik naligiissitaanermut tunngasunik ukkanneqartunullu suleqatigiinnermi eqeersimaartumik peqataaneq
- Angutaassuseq arnaassuserlu pillugit ilisimasaqarnermit Nunat Avannarliit Institutianni (NIKK) aqqissuuteqqinneqarsimasumi assigimmik atugassarititaasunut peqataaneq

- Ilisimasanik nutaanik ineriartortitsinermut ukkatarinnittunik, inuiaqatigiinni immikkoortuni arnat angutillugu inissisimani, Issittumi inooriaatsimi pissutsit silap pissusaata allanngornerata sunniineri il.il. pillugit pilersaarutini, isumasioqatigiinnernilu il.il. peqataaneq
- Arnat angutillu akornanni annersaasarneq piullugu ilisimasanik kiisalu ilaqutariinni annersaasarnermut suliniutinit misilittakkanik paarlaateqatigiinneq.
- Suliffeqarnermi inuussutissarsiutinilu arnat angutillu inissisimani pillugit, matumani ilanngullugit arnat pisortaasut sammineqarneri, ineriartorneq ilisimasanillu paarlaateqatigiinneq.
- Inuiaqatigiinni naligiissitaanermut siuarsaasinnaasumik qanoq ililluni inatsisiliornissamut ilisimasanik paarlaateqatigiinneq.

Ilinniartitaanermut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoq Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffianni peqataanermi suliniutissanik makkuninnga anguniagaqarpoq:

Ilinniartitaaneq

- NordPlus-programmimi annertunerusumik peqataaneq.
- Nordiske Masterimi ilinniarnernut peqataaneq.
- Inuuneq naallugu ilinniagaqarneq pillugu suleqatigiinnermut peqataaneq.
- Taamaatiinnartarnerup akiorniarneqarneranut suleqatigiinnermut peqataaneq.
- Atuarfimmit tunngaviliiviusumi immikkut atuartsineq pillugu isumalluutit atorneqarnerat sunniuteqarluartoq aamma perorsaanikkut pitsaaneruseqatigiinnerni peqataaneq.

Ilisimatusarneq

- NordForskip siulersuisuinut tamakkiisumik ilaasortaaneq.
- Nukissiuutit, silap pissusaata aamma avatangiisit iluanni qaffasissumik ilisimatusarnikkut suliniarnermut peqataaneq.
- Nordic Center of Excellence pilersinneqarnerani immikkoortuup ataatsip arlallilluunnit iluini periarfissanik qulaajaaneq.
- Nunani avannarlerni ilisimatusartut ilinniarnerni peqataaneq.
- Nunat avannarliit ataatsimoortumik ilisimatusarnikkut avatangiisiini peqataaneq.

Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoq Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffianni peqataanermi makkuninnga suliniutissanik anguniagaqarpoq:

Aalisarneq, Piniarneq Nunalerinerlu

- Aalisarnermut suleqatigiissitat atorfillillu atatsimiititaliaanni, Kalaallit Nunaanni aalisarnermut attuumassuteqarnut nunat avannarliit ataatsimiinnerinut

isumasioqatigiinnerinullu ataatsimeeqataanerit.

- Imaani uumasut naasullu imminnut sussasariinnerat tunngavigalugu aqutsinermut ilisimasaqarnerup nukittorsarnissaa kiisalu imaani uumasut naasullu imminnut sussasariinnerat tunngavigalugu amerliartorneq aallaavigalugu imaani isumalluutit aqunneqarannut suliniutit tapersersussaallugit.
- Aalisagaqatigiinnik “nungoratarsinnaassunik naliliineq” pillugu sissuernissaq oqaloqatigiinnerlu pilersissallugit.
- Aalisagaqatigiit, soorlu sammisaq pillugu sammisap isumasioqatigiissutigineqarneratigut IOK-mut ikaarsaarnerannut atatillugu isumalluutitut erniat pillugit nunani avannarlerni misilittakkat katersussallugit oqallisigissallugillu .
- Nunani Avannarlerni Nerisassanut Nutaanut aqutsisoqatigiit ataatsimiinnerini ataatsimeeqataaneq tassuunalu nunat avannarliit ataatsimoorussamik aalangiussaannut atuuttunut kalaallit nunaat sunniuteqartilerlugu kiisalu kalaallit nerisassaataasa pinngortitamilu isumalluutit ilisimasat oqaloqatigiinnertigut siammartissallugit.

Nunami Namminermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoq Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffianni peqataanermini makkuninga suliniutissanik anguniagaqarpoq:

Avatangiisit

- Nunarsuarmi kviksølvi pillugu isumaqatigiissumik suliaqarneq tapersersussallugu.
- Sananeqaatit qinersit seerisitaannit aammut akuliuttartumut (hormon) akornusersuisut pillugit suliniutinik sulineq tapersersussallugu, matumani ilanngullugu PCB-p immikkut ukkanneratigut.
- Pinngortitaq Avatangiisillu pillugit sulineranut tapersersuineq.
- Issuttumi immami avatangiisit illersugaanerit pillugu suliniuteqarnertigut sulineq tapersersussallugu.

Pinngortitaq

- Uumasunut assigiinngisitaartorpassuarnut tunngassutilinnut nunat avannarliit suleqatigiinnerat, matumani ilanngullugit Uumasunut Assigiinngisitaartunut Isumaqatigiissutip ataani 2020-p tungaanut anguniakkatut suliniutinut malitseqartitsineq.
- Isumalluutinik uumassusilinnik nungusaataanngitsumik atuineranut sulineq tapersersussallugu.
- Nunap immikkoortuinik allanik – aamma nunat tamalaat akornanni uumasunut assigiinngisitaartorpassuarnut aamma uumasut naasullu imminnut susassariinnerannut-sullissinernut suleqatigiinneq nukittorsassallugu.

Inuussutissarsiornermut, Suliffeqarnermut Aatsitasanullu Naalakkersuisoq Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffianni peqataanermini makkuninnga suliniutissanik anguniagaqarpoq. Nunap immikkoortuinik ingerlatsineq pineqartillugu pilersarusiornerup ilaanut nunat avannarliit suleqatigiinnerannut immikkoortumut tassunga Inuussutissarsiunermut, Nukissiornermut Nunallu Immikkoortuinut ingerlatsinerneq Ministerit siunnersuisoqatigiiffiannut ilaasumut Ineqarnermut, Attaveqarnermut Angallanermullu Naalakkersuisoq akisussaasuvoq.

Inuussutissarsiutit

- Issittumi takornariaqarnerup ineriartortinneranut sulinermi immikkoortumut tassunga 2003-mi aamma 2004-mi ministerit nalunaarutaanni oqaasertaliunneqartunut malitseqartitsineq nangissallugu.
- Atortussiornikkut nutaanik pilersitsinerneq immikkoortormi tassani nunat avannarliit misilittagaannik ilanngussineq, matumani ilanngullugit OECD/NICE-p oqartussaaffiini sulinermit takornariaqarnerup misigisassarsiornermilu inuussutissarsiutini ineriartortitsilluni ingerlatsinikkut ilusiliussat misilittakkat kiisalu KreaNordip oqartussaaffiini suliniutinik aalajangiussineq.
- Nerisassanut tunngasuni naalakkersuisoqarfiit akimorlugit suliniutit tapersersussallugit ineriartorteqqillugillu issittumi nioqqutissat suliarineqanngitsut nerisassiornerullu ukkanneqarnerata siuarsarneqarnissaa siunertaralugu, takuuk Nunani Avannarlerni Nerisassat Nutaani oqaasertaliussa qanoq pilersaarnermik nalunaarut.

Ineqarnermut, Attaveqarnermut Angallanermullu Naalakkersuisoq Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffianni peqataanermini makkuninnga suliniutissanik anguniagaqarpoq:

Nukissiuutit

- Nunap Ilaani Inukitsuni (TBO) nukissiornermut Nukissiuutinut ministerit suleqatigiissitaasa pilersaarutaasa attuumassuteqartut ineriartortinneri.
- Nukissiuutit allat ineriartortinnerinik suliaqarneq.
- Nukissiuutit silallu pissusaanut apeqqutit pillugit nunat avannarliit ingerlatsinikkut oqallisiginnerinut peqataaneq.

Nunap immikkoortui

- Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni tamakkiisumik atasinnaalluartumillu ineriartorneq angujumallugu nunap immikkoortuini ineriartorneq sanaartugassanillu pilersarusiornerup sunniivigeqatigiinnerata nukittorsarnissaa.
- Issittumi SDI (Spatial Data Infrastruc-ture) (nunami digitalimik attaveqarneq) kiisalu issittumi ataatsimoorussamik elektronikkimik nunap assigisa aamma nunamit paasissutissat assigisa ineriartortinneri.
- Nunat avannarliit ilisimatusarfiisa ilisimatusarnikkut pilersaarutaannut Kalaallit

Nunaata peqataanera nangissallugu nunani avannarlerni allani sanaartornikkut pilersaarusionermermi, nunat immikkoortuinik ineriartortitsinermermi aamma nunap immikkoortuini inukitsuni inuiaqatigiit katitigaanerannut tunngasuni ilisimasat misilittakkallu anguniarlugit.

- Nunap immikkoortuinik ingerlatsinikkut ineriartortitsinermut nunat avannarliit misilittagaat ilanngutitsissallugit nunarsuarmi aningaasarsionermermut nunani avannarlerni nunap immikkoortui najukkanilu inooqatigiit akulerutsissallugit taamaalilluni nunap immikkoortuisa ataasiakkaat nutarternissamut ilippanaataasa pitsaanerpaamik atorneqarnissaat siunertaralugu.

Peqqissutsimut Naalakkersuisoq Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffianni peqataanermini makkuninnga suliniutissanik anguniagaqarpoq:

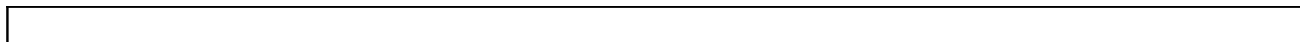
Peqqinnissaq

- Peqqinnissamut apeqqutit pillugit nunat avannarliit akisussaaffiini ingerlatsinikkut suleqatigiinnerup nukittorsarnissaa.
- Nunani avannarlerni peqqinnissamut suliniutit ineriartortinnissaannut pitsaanerpaamik sulinikkut ilisimasatigullu sulinikkut katersuuffiusumut tapersiineq.
- Ingerlatsinerup sulianullu tunngasutigut suliniarsarnissaa pitsaassutip, upalungaarsimanerup, inuit peqqissusaata, pinaveersaartitsinerup aamma atugarliortut immikkit isiginiarnissaata siuarsarnissaat siunertaralugu.
- Peqqinnissaqarfimmi it-p atorneqarnera pillugu ilisimasatigut avitseqatigiittarnerup nukittorsarnissaa.
- Nunat avannarliit akisussaaffianni peqqissutsimut tunngasuni issittup soqutigisaasa siuarsarnissai.
- Peqqissutsimut tunngasuni nunat avannarliit killiit suleqatigiinnerat nangittumik siuarsassallugu

Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoq Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffianni peqataanermini makkuninnga suliniutissanik anguniagaqarpoq:

Aningaasaqarneq

- Nunat avannarliit atugarissaarnikkut inooqatigiinneranni ataatsimoorussamik oqallinnermi ajornartoorfiillu suliarineranni peqataaneq.
- Nunat avannarliit akileraartarneq pillugu nittartakkakkut isaaffiani Kalaallit Nunaata peqataassutaa aalajangiusimassallugu ineriartorteqqissallugulu.
- "Nunanik akileraarutikinneruffiusunik" akileraartarnikkut isumaqatigiissutit pillugit suleqatigiinnerup aalajangiusimanissaa.
- Illugiilluni marloriaammik akileraaruteqartitaanermut isumaqatigiissutit amerlassusaasa aqqissuunnissaat aningaasaqarnermut imminut napatittup tungaanut inuussutissarsiuutitigut ingerlaannarnissaanut iluaqutaasussamik.
- Nunat avannarliit kisitsisitigut paasissutissiisarfiiit suleqatigiinneranni peqataaneq ineriartortitseqqinnerlu

Immikkoortoq 2

Novembari 2010-mit Oktobari 2011-mut Nunat Avannarliit suleqatigiinnerat

4. Nalinginnaasumik nunat avannarliit suleqatigiinnerat.

Naalakkersuisut siulittaasuata suleqatigiinnermullu ministerit susassaqarfianni ukiumi qaangiuttumi immikkoortunik arlalinni tulleriaarisooqarsimavoq.

Reykjavikimi Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiani ataatsimeeqataaneq Inatsisartunit ilaasortanit Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiannik suleqateqarluarluni ingerlanneqarpoq. Ministeriunerit oqaluuserisassaanni issittumi ingerlatsinermut nunat avannarliit suleqatigiinnerata pingaaruteqarnera Kalaallit Nunaata inissippaa. Ministeriunerit oqallisiginninnerata takutippaa, issittumi pimoorussineq nunanit avannarlernit tapersorsorneqarluartoq, aamma danskit mininsteriunerata oqallisiginnereermermi isummiuppaa, nunat avannarliit ministeriunerisa akunnerminni isumaqatigiissutigigaat, Nunat Avannarliit issittumi suleqatigiinnermut tunngatillugu pingaarutilimmik inissisimasut. Nunani avannarlerni suleqatigiinnermi ingerlatsinermik oqallisiginnineq ilaatigut nungusaataangitsumik ineriartorneq nunallu inoqqaavisa aallunnerisigut sunniivigineqarsinnaavoq. Oqaatigineqarportaaq, suleqatigiinnermut ministerit takusariaqaraat, ukiuni aggersuni nunat avannarliit suleqatigiinneranni Sikuiitsoq Avannarleq qanoq ililluni suli annertunerusumik sallinngortinneqarsinnaanersoq.

Kalaallit Nunaata siunnersuuteqarneratigut nunap immikkoortuini inukitsuni ataavartumik nukissiuuteqarnerup ineriartortinneqarneranut suleqatigiittoqartoq, nunat avannarliit innaallagissioinnikkut suleqatigiinneranni suliniutit nutaat pillugit ministeriunerup eqikkaanermini oqaatigaa.

Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiata kattulluni ataatsimiinnerani naammagisimaarlugu paasineqarsinnaavoq, kattulluni ataatsimeersuarnermi ataatsimeersuaqataasut nunat avannarliit naalakkersuisuni pisortaasa akornanni atugassarititaasut assigiisumik ingerlanneqartut.

Oqallinnermi sammineqarpoq Avatangiisinut Innarliinngitsumik Ineriartorneq, kalaallillu tungaanit, avatangiisinut Innarliinngitsumik Ineriartornermut imaluunniit nungusaataangitsumik ineriartortitsinermut pisinnaatitaaneq aamma innuttaasut inuuniutaasa nalinginut siunissamilu atugarissaarnissaannut iluaqutaasumik aningaasaqarnikkut ineriartornermik imaqartariaqartoq pingaartinneqarpoq. Tulliullugu oqallinnerup takutippaa soorlu, nunanut allanut naleqqiullugu erngup nukinganik innaallagissioinnikkut CO₂ –mik aniatitsiffiunngitsumik Kalaallit Nunaat siuarsimasorujussuusoq.

Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiata kattulluni ataatsimiinnerani sikuiitsoq avannarleq pillugu nassuiaat suleqatigiinnermut ministeret sinnerlugit Kalaallit Nunaata

saqqummiuppaa. Nassuiaammi pingaarnepaatinneqarput suliniutit – ataatsimeersuarnerit, isumasioqatigiisitsinerit suliassallu – Ministerrådip aningaasalersugai Nunat Avannarliit Issittoq pillugu Suleqatigiillutik pilersaarutaasa, matumanittaaq Issittoq pillugu Siunnersuisoqatigiinni sulinerup, ingerlanneqarnissaannut ikorfartuutitut. Oqallinnerup takutipppaa Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiivisa suliniutit taakku tapersersorai.

4.1 Álandip, Savalimmiut Kalaallit Nunaatalu suleqatigiinnerat.

Nunat Avannarliit suleqatigiinnerata immikkoortuinut tamanut atatillugu Álandip, Savalimmiut Kalaallit Nunaatalu suleqatigiinnerat nukittorsarniarlugu Nunat Avannarliit suleqatigiinnerannut Naalackersuisoq 2010-mi suliniuteqarpoq. Suliniut taanna pilersaarut malillugu, aalajangernissamut suliap ingerlanneqarnera tamarmik angerlarsimaffiminni naammasseriarpasuk ataatsimoorluni nalunaarummik “Nunat Avannarliit Namminersolutik Oqartussat Oqallittarfiat”-nik atsiorneqartussamik inernejassaaq. Naalackersuisut aamma Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiannut kalaallit aallartitaasa nalunaarut akuersissutigaat. Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiata Reykjavíkimi ataatsimiinneranut atatillugu aallartitat akornanni suleqatigiinneq suillermeerlugu oqaloqatigiissutigineqarpoq. Januaarimi Mariehamnimi ataatsimiinnermit peqataasunit oqaloqatigiinneq aallarteqqinneqarpoq, tassani anguneqarpoq ullumikkut pigineqartoq ataatsimoorussamik missingiummik allakkiaq.

Nunat avannarliit qangaaniilli ileqqi nalunaarutini tunaartarineqarput, suleqatigiinnermi inatsisartutigit suleqatigiinneq aamma naalackersuisutigit suleqatigiinneq ilaallutik. Siunertaq tassaavoq nunanik avannarlernik suleqateqarnerminnut atatillugu nunat taakkua pingasut sinnisui oqaloqatigiinnissamut pissussaaffeqatigiinnissaannut killiliussanik pilersitsinissaq. Nalunaarummut missingiussa qigummineqartoq nassuiaammut matumunnga ilaanngussa 2-tut ilanngunneqarpoq.

4.2 Nunat Avannarliit Kitaani saniliinik suleqateqarneq.

Nunat Avannarliit kimmut Saniliminnik suleqateqarnissaannut najoqqutassat nutaat 2011-mi naammassineqarput, maannakullu Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiata ataatsimiinnerani saqqummiunneqarlutik. Taamalu Naalackersuisut suliniutissaasa pingaarutilimmik inernerat naammassineqarpoq. Suliassa qikiuni arlalinni saqqumilaarsimavoq, Kalaallit Nunaat najoqqutassat taakkua pilersinneqarnissaannut tungavilersuisimavoq, sanilerisanut tamanut eqeersimaartumik sanilerisanut ingerlatsinissaq periarfissinnaajumallugu. Aalajangersimasumik tamanna isumaqarpoq, nunani avannarlerni iluarsartuullugit pilersaarusiit maannakkut pilersinneqarsinnaalersut, canadap Sineriaa peqataasutut aggersarneqarsinnaalluni. Ataatsimoorullugu iluarsartuullugit pilersaarusiit oqataasut aningaasartuutitik nammineerlugik akilertassavaat.

4.3 Naalackersuisut 2010-mi Nunanik Avannarlernik isumasioqatigiissitinerat

Ukioq manna februaarimi Katuami Naalackersuisut nunanik avannarlernik isumasioqatigiissitineranni Nunat Avannarliit Kitaani sanilii aamma pingaarnertut sammineqarput. Tassani periarfissat nutaat erseqqissaaffigineqarput aamma Atlantikup avannaani suleqatigiiffimmit (NORA) maannamut misilittakkat saqqummiunneqarput. NORA-p iluarsartuullugu pilersaarusiit aalajangersimasumik assersuutitut taaneqarpoq,

nunat avannarliit suleqatigiinnerat nunat tamalaat akornanni kattuffinnut tunngatillugu qanoq ililluni atorneqarsinnaanersoq.

Peqatigitillugu isumasioqatigiinnermi Naalakkersuisut issittumut ingerlatsinnerannut tunngatillugu ingerlatsinnermi suliasatigullugu anguniakkat malersornissaannut nunat avannarliit suleqatigiinnerat qanoq atorneqarsinnaanersoq arlalinnik assersuutissaqarpoq. Taanna kingulleq pivoq aalajangersimasumik iluarsartuullugit pilersaarusiaticigut kalaallit suliniuteqartut siuttuuffigisaannik. Nunani avannarlerni suleqatitik peqatigalugit iluarsartuullugit pilersaarusiatic naammassiniarnissaannut Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffiata issittumut siunertamut aningaasanik immikkoortitaanit taperserpeqarlutik aningaasaliiffigineqarput. Taamaliornikkut kalaallit suliffeqarfii oqartussaasuilu arlaqartut nunat avannarliit suleqatigiinnerannit aningaasaticigut pissarsipput, takuuk allakkami matumani nassuiaammut ilanngussaq 1.

4.4 Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffiata Issittumut suliniutissai.

Naalakkersuisut pilersaarusiorterminni issittumi ingerlatsinnermut Nunat Avannarliit peqataatinniarlugit pingaartillugu iliuuseqarnerata inerneraa, 2011-p aallartinnerani Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffiat aalajangermat iluarsartuullugit pilersaarusiatic kalaallinit aqunneqartut aningaasaliiffiginiarlugit. Aningaasat Suleqatigiinnermut ministerit issittumi siunertanut aningaasanik immikkoortitaanneerput. Tassani siunertanut aningaasat immikkoortitat katillugit 9 mill. Kr.-niupput. Iluarsatuullugit pilersaarusiatic kalaallinit aqunneqartut 2 mill. kr.-nik pissarsipput, aamma Kalaallit Nunaat 2 mill. kr.-nik amerlanerusunik iluarsartuullugit pilersaarusiatic marlunni sinniisuuffigineqarpoq, takuuk, allakkami matumani nassuiaammut ilanngussaq.

Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffiatic nunani avannarlerni tamarmiusuni Issittumi suleqatigiinnissamut programmi assut naammagisimaarneqarpoq. Nunani avannarlerni nunat maannakkut issittumut suliniutaannut naapertuuttumik septembarimi suleqatigiinnermut ministerit ataatsimiinnerminni aalajangerput, novembarimi Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiatic ataatsimiinnermi suleqatigiinnissamut programmimut siunnersuut iluarsissaq saqqummiunniarlugu. Programmimic nutaami pingaarnertut tunggaviuvoq, Issittumi inuit periarfissaat inooqatigiinni nungusaataangitsumik ineriartorneq qitiutissallugu.

Programmip ilusilersorneranut atatillugu sammisani silap pissusaata aalajangiusimaneqarnissaa Kalaallit Nunaata sulissutigaa, peqatigitillugu avatangiisinut pinngortitamullu tunngasut salliutinneqartuarput.

Issittumut programmip nutaap takutippaa, pineqartumi kalaallit anguniagaat eqquutsineqartut. Issittumi suleqatigiinneq maannakkut ataatsimoorussamik nunat avannarliit ullormut oqaluuserisassannit aalajangersimasumik ilaavoq.

4.5 Nunat Avannarliit nunarsuarmioqatigiileriartorneq pillugu oqallittarfiatic aamma Avatangiisinut Inarliinngitsumik ineriartorneq suliniarnerat.

Nunarsuarmioqatigiileriartorneq pillugu oqallittarfimmut uiggiutitut ulloq 21. maaji 2010-mi Danmarki aalajangerpoq, Nunat avannarliit ministeriunerisa asaanerani ataatsimiinnermini, Avatangiisinut Inarliinngitsumik Ineriartorneq pillugu Suleqatigiissitamik Immikkut

Suliaqartussamik (Task Force) ataatsimiinnermi sammisap taassuma oqallissiginninnermut malitseqartitsissutitut pilersitsissasut. Taamatut iliornikkut ministeriunerit suliamik aallartitsissapput, aningaasaqarnikkut suliffissaqarnikkullu siuarsaaniarnermut nunat avannarliit ataatsimoorullugu pingaartillugu iliuusissaat pillugu siunnersuummik aalajangersimasumik kinguneqartumik, asaanerani ataatsimiinnermi isummerfiusinnaasunik, aallaqqaammut ukioq manna 21. juunimut pilersaarutigineqarpoq.

Siunnersuisarfik McKinsey Suleqatigiissitap Immikkut Suliaqartussap oqallinnissamut tungavissaanik pilersitsisinnaasumik nalunaarusioqqullugu qinnuigineqarpoq. Sulinerup saniatigut nassuiaasiomerit allat atorneqarput, ilaatigut nunani avannarlernit arlalinnit atorfillit ataatsimiititaliaaneersut. Nalunaarusiaq "Nunat Avannarliit – avatangiisinik innarliinngitsumik ineriartornermut siuttuusut" maannakkut akuersissutigineqarnissamut piareeqqaavoq. Nunat avannarliit suleqatigiinnerat pillugu siunnersuutiniq aalajangersimasunik arlalinnik imaqarpoq immikkoortunut makkuninnga:

- Avatangiisinut innarliinngitsumik aaqqiissuteqarnernut misiliinnernut Qitiusumik misiliiffik.
- Avatangiisinut innarliinngitsumik ineriartorneq siuarsarniarlugu ilinniartitaaneq aamma ilisimatuutut misissuineq.
- Nunat avannarliit innaallagissamik nioqquteqarfiisa ilaanerulersinneri.
- Ataatsimoorussamik avatangiisinut innarliinngitsumik teknikkikkut najoqqutassat malittarisassallu pilersinneri.
- Pisortat pisiortornerminni avatangiisinik innarliinngitsunik atuinerata siuarsarnissaa.
- Igitassat suliarineqartarneranni teknikkik periaatsillu ineriartortinneri.
- Nunat Nunat Avannarliit avataaniittut avatangiisit silallu pissusaata ineriartortinneqarneranni suleqatigiinnermut ilaatinnissaat siuarsassallugu.
- Avatangiisinut innarliinngitsunut aningaasaliissuteqarnerit ataatsimut aaqqissuunnissai siuarsarnissaallu.

Pilersaarut malillugu Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiata ataatsimiinneranut atatillugu ministeriunerit ataatsimiinneranni apeqqut oqaloqatigiissutigineqassaaq. Aammattaaq Københavnimi ulloq 31. oktobari – Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiata ataatsimiinnissaa ullormik sioqqullugu – ukiumoortumik nunarsuarmioqatigiileriartroneq pillugu oqallittarfik ingerlanneqassasoq pilersaarusiorneqarpoq.

Immikkoortuni taaneqartut arlallit malitseqartitsiffiginissaasa peqataaffiginissaat Kalaallit Nunaata pissusissamisuginnartumik soqutigisarissavaa. Sulineq tamanna pissaaq aalajangersimasumik suliniuteqarnikkut ministerit siunnersuisoqatigiiffianni akisussaasut tamarmik immikkut susassaqarfiisa iluanni.

4.6 Missingersuutit

Suleqatigiinnermut ministeret (MR-SAM) septembarimi Finlandimi ataatsimiinnermni missingersuutitut siunnersuut, Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiannut nassiunneqartoq, akuersissutigaaat. Siunnersuut ukioq kingullermisut missingersuutitut qaffasissuseqarpoq, kisianni aningaasaqarnikkut ajornartorsiornerit, nunani arlalinni pisortat aningaasaqarnikkut inissisimanerat, eqqarsaatigissagaanni tamanna ukiuni aggersuni atatiinnarneqarsinnaannersoq ministerit akornanni oqallisigineqarpoq.

4.7 Nunat Avannarliit suleqatigiinnerat aamma nungusaataangitsumik ineriartortitsineq.

2010-mi februaarimi Nunat Avannarliit isumasioqatigiinneranni Nungusaataangitsumik Ineriartortitsineq sammeneqarpoq, tamanna nunat avannarliit Nungusaataangitsumik Ineriartortitsinermut suleqatigiissitaat aqutugalugu aamma nunat avannarliit Finlandimi 31. januar – 2. februar 2011-mi peqataanikkut Naalackersuisut malinnaaffigaat. Ataatsimiinneq “Najukkani ataatsimoorussamillu aaqqiissuteqarnerit” Nunanit Avannarlernit tamaneersut peqataasut 500-t sinnerlugut katersuupput, tamatuma takutippaa, nungusaataangitsumik aaqqiissuteqarnerit immikkoortuni arlalinni annertunerusumik kommuneqarfinni suliarineqartut. Ataavartumik nukissiuuteqarnerup piorsaaffigineqarnera pineqartillugu, immikkoortumi tassani Kalaallit Nunaat siuarnerpaasimasoq ataatsimiinnermi erseqqissarneqarpoq.

Inatsisartuni ilaasortamit § 37 malillugu apeqqummut akissutitut, immikkoortumi tassani Kalaallit Nunaanni susoqarnerisut, sulinerup kingunerit Nunat Avannarliit Suleqatigiinnerannut Naalackersuisup nassuiarpaa. Nunanut avannarlernut atatillugu sulissanut ataasiakkaanut ministerit siunnersuisoqatigiit sulinerannut aalajangersimasumik malitseqartitsisoqartoq, taamatut sulineq naalackersuisoqarfinnut assigiinngitsunut agguataarneqartoq.

Ataatsimiinnermut tassunga malitseqartitsissutitut, Nungusaataangitsumik Ineriartortitsinermut FN-p ukiunik 20-nngortorsiorluni ataatsimiinnissaanut Rio de Janeironi 2012-mi maaji / juunimi pisussamut atatillugu Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffiat malunnartitsissasoq nunat avannarliit suleqatigiinnermut ministerii aalajangerput.

5. Ilaqutariit, Kulturi, Ilagiit Naligiissitaanerlu.

5.1. Kulturi.

Kulturministerit ataatsimiinnerminni sammisat assigiinngisitaartut oqaloqatigiissutigaa. Nunat avannarliit kulturimik aqqiissuusseqqinnerata naliliiffigineqarnera oqallisigineqarnikuuvoq, Naalackersuisullu imatut isumaqarput, kulturimik aqqiissuusseqqinnerup suli nangittumik nunat nammineersut isiginiartariaqarai, nunat nammineersut allat suleqatigalugit isummat taakkua piviusunngortinniarneri annertuumik iluatsipput.

Nunani avannarlerni illunut instituttinullut siulersuisut aqqiissuunneqarnerat nutaaq ministerit oqaloqatigiissutigisimavaat. Siunissami suleqatigiinneq Ålandimi aalajangersagaq tunuliaqutaralugu pissaaq, nunat nammineersut ilaasortaviit allat naligalugit siulersuisuni parlakaallutik ilaassapput. Aqqiissuusseqqinneq nutaaq Naalackersuisut tapersorpaat.

Nordisk Kulturfondip aamma Kulturkontakt Nordip suleqatigiinnerat ministerit oqaloqatigiissutigaa, suliffeqarfiit taakkua marluusut kattutsinneqarnissaanut misissuinissamik Nunat Avannarliit ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffiata Allattoqarfia suliakkerneqarpoq. Kattutsitsinermi iluanaarutaassusaaq tassaassaaq allaffeqarfimmik

pisariillisaaneq, taamaalilluni aningaasat atorneruutut kulturimik tapersersuineranut atornerqarsinnaassapput. Naalakkersuisut sulineq taanna tapersersorpaat.

Nunat Avannarliit-Baltiskit Nuttarsinnaanermut programmiat Nunat Avannarliit ministerisa siunnersuisoqatigiiffianni oqaluuserineqarsimavoq, Naalakkersuisuniillu uparuarneqarpoq, nunat avannarliit suleqatigiinnerannut aningaasanut immikkoortitanut equissanngitsoq. Isuma taanna nunat avannarliit ministerinit tapersersorneqarpoq. 2011-mi upernaakkut nunat baltiskiusut kultureqarnermut ministerii ataatsimoorussamik ataatsimeeqatigineqarput, nuttarsinnaanermut programmi siornani taaneqartoq akuersissutigineqarpoq.

Qarasaasiakkut pinnguaatinut programmi politikikkut isumaqatigiinngissutaaleraluarpoq, ingammik Sverigep Danmarkillu akornanni, isumaqatigiissutissarsisoqarporli, aningaasartakinnerullunili programmi ingerlaannassaaq.

Nunani avannarlerni meeqqat kultuarianik erseqqissaanermut suliniut Naalakkersuisut tapersersorpaat isumaqarlutillu immikkoortoq taanna tulleriaarinermi qaffatsinneqartariaqartoq.

5.2 Ilaqutariinnut isumaginninnermullu tunngasut.

Isumaginninnermut Peqqissutsimullu Ministerit siunnersuisoqatigiiffiata, MR-S, ataatsimiinnerinut sapinngisamik Naalakkersuisut peqataasarput.

EK-S-mi atorfilltatut qaffasissulimmi peqataaneq, imaappoq Isumaginninnermut Peqqissutsimullu Atorfillit ataatsimiititaliaat, tassani annermik isumaginninnermi pitsaaliuinermi ilaqutariinnut isumaginninnerup avataanut inissinneqaratarsinnaasunut suliniutit pingaernerutillugit ukkanneqarput.

Isumaginninnikkut qulakkeerineq pillugu nunat avannarliit isumaqatigiissutissaata nutaap piareersarneqarneranut atatillugu nunat nammineersut isumaqatigiissummi peqataassutaata ersarissarneqarnissaata qulakkeeriffiginissaa Kalaallit Nunaata Savalimmiut peqatigalugit peqataaffigaa. Isumaqatigiissut nutaaq tunuliaqutaralugu EU-p peqqussutaata nutaaq 1. aprili 2010-miit atuutilerpoq. Nunani Europamiut Aningaasaqarnikkut Suleqatigiiffianni (EØS) ilatigut maannakkut aalajangiinissaaq utaqqineqarpoq Europamiut Aningaasaqarnikkut Suleqatigiiffianni isumaqatigiissummi EU-p peqqussutaata nutaap tulluarsarlugu ilanngunneqarnissaa. Matuma kingornagut isumaginninnikkut qulakkeerineq pillugu nunat avannarliit isumaqatigiissutissaat nutaaq nunanit avannarlernit atsiorneqassaaq kingornagullu atortussanngortinneqassalluni.

EU-mi peqqussutit nutaap kinguneraa isumaginninnikkut qulakkeerineq pillugu nunat avannarliit isumaqatigiissutaanni angissutsinut nikingaasutit tigussaasumik allannguuteqarmata, akilersuutit ilaajunnaarlutik.

EU-mi peqqussut nutaaq piviusunngortinneqarnera peqataaffiginiarlugu kiisalu isumaginninnikkut qulakkeerineq pillugu nunat avannarliit isumaqatigiissutaannut nutaamut atatillugu malittarisassat kallarneqartut pillugit suleqatigiissitat arlalippassuit pilersinneqarput. Suleqatigiissitani taakkunani Kalaallit Nunaat ilaasortaavoq, taamaallaalli

soraarnerussutisianut suleqatigiissitamut Kalaallit Nunaannut attuumassuteqarnerpaamut peqataalluni.

Ukiut allortarlugit Nunat Avannarliit attaveqarnermut suleqatigiiffiat ataatsimiittarpoq, tassani misilittakkat katersorneqartarput kiisalu ukiuni aggersuni suut unammerlernartuujumaarnersut oqaluserineqartarput. 2011-mi juunimi ataatsimiinnermi kingullerpaamik Helsingforsimi, Finlandimi, Kalaallit Nunaat peqataavoq.

Innarluutilit pillugit ingerlatsinermut Siunnersuisoqatigiit nunanit avannarlernit nunanilu nammineersunit atorfilinnik inuttalersugaavoq. Siunnersuisoqatigiiffimmi tassani Kalaallit Nunaat peqataavoq innarluutilinnut tunngassuteqartut pillgut ilisimasanik paarlaaqatigiinnermi pissarsisarpoq tunniussaqtarlunilu.

Meeqqanut inuusuttunullu ingerlatsinikkut kiisalu ilaqutariinnermut tunngasutigut ingerlatsinikkut suliniutit Kalaallit Nunaata salliutitsinera tunngavigalugu, tamatumunnga isumasioqatigiinnernut ataatsimiinnernullu attuumassuteqarnerusunut Kalaallit Nunaat peqataasarpoq.

Kiisalu oqaatigineqassaaq nunat avannarliit isumaginninnikkut sillimmasiisarneq pillugu nittartakkut isaaffik www.nordsoc.org, Kalaallit Nunaat 2011-2012-mi aaqqissuisut ataatsimiititaliaanni siulittaasuummat. Ataatsimiititaliaq ukiumut marloriarluni ataatsimiittarpoq, upernaakkut ataatsimiinneq Kalaallit Nunaata Sinniisoqarfiani Københavnimi ingerlanneqarpoq, ukiakkullu ataatsimiinneq Nuummi ingerlanneqartussaalluni.

5.3. Naligiissitaanermut tunngasut.

Naligiissitaanermut tunngasuni MR- JÄM-ip ataatsimiinnerini Naalackersuisut sapinngisamik peqataasarput. Atorfilittatut qaffasissusilimmi EK-JÄM-imi kiisalu suleqatigiissitani attuumassuteqartuni ataatsimiinnerni assigiinngitsuni peqataasoqartarpoq. Ukioq manna aalajangiunneqarpoq Arnat Angutillu pillugi Ilisimasanut Nunani Avannarlerni Institutsi institutsittut nammineersutut atorunnaarsinneqassasoq. Nunat avannarliit amerlanersaasa kissaatigaat, taarsiullugu suleqatigiinnermi oqallitartimmik pilersitsisoqassasoq, tassani arnat angutillu pillugit ingerlatsinermut tunngasunik nunat avannarliit akornanni katersisoqartassaaq misilittakkanillu paarlaaqatigiittoqarluni. Allattoqarfik suleqatigiiffimmik nutaamik sullissisussaq Oslo NordForskimi inissinneqassaq. Suleqatigiiffimmi nutaami malittarisassat pilersinneqarnialerpata, Ålandimi aalajangersakkap tunngaviusutut malinneqarnissaa Naalackersuisut immikkut sianigissavaat.

Nunat avannarliit iluarsartuullugu pilersaarusiaanni "*Nordic men for the care sector*" 2011-mi Kalaallit Nunaat peqataavoq. Iluarsartuullugu pilersaarusiaq takutippaa, sulii immikkoortumi tassani Kalaallit Nunaanni unammilligassaqartoq.

Iluarsartuullugu pilersaarusiamut ICCE-mut, canadamiut ilisimatuumit Malin Jenningsimit aqunneqartumut, 27.600 DKK-nik tunisiniarluni nunat avannarliit ataatsimiititaliaat 2011-mi aalajangerpoq. Iluarsartuullugu pilersaarusiami tassani siunertarineqartoq tassaavoq misissussallugu, Kalaallit Nunaata Avannaani silap pissusaata allanngoriartornerata nunap immikkoortuani arnat angutillugu inuuniarnikkut

atugaasa qanoq sunniivigisarnerai.

6. Ilinniartitaaneq Ilisimatusarnerlu.

6.1 Ilinniartitaanermut tunngasuni suleqatigiinneq.

Ilinniartitaanermut ilisimatusarnermullu Ministerit siunnersuisoqatigiiffiata (MR-U) 2011-2013-mut suliniutissat nutaaq "Avatangiisinut innarliingitsumik ineriartornermut atuagarissaarnermullu Ilisimsat" akuersissutigaat. Suliniutissanut piffissamut MR-U-p takorluugai anguniagaalu suliniutip aalajangersassavai.

Nunani avannarlerni killeqarfeqanngitsumik ilinniartitaanernut, ilisimatusarnermut nutaaliornernullu tunngasut ingerlalluartut ineriartortinnissaannut MR-U-p suliniutaa tunniussaqaassaaq, piginnaaneqarnerup ineriartortinneranut aamma ilisimatuutut misissuinerup pitsaasorujussuup Nunat Avannarlerni nunap immikkoortuani maligassiinera qulakkeerniarlugu.

Saniatigut suliniut tunniussaqaassaaq Nunat Avannarlerni inuit ilisimasaqarluartut pitsaaquteqartumik allanut assersuutissaanerit ineriartorteqqissallugu, ataatsimoorussamik suliffeqarneq sunniuteqarluartoq eqaatsorlu, sulisussanik piginnaaneqartunik naammattunik atuisinnaasoq qulakkiissallugu, Nunat Avannarliit unammillersinnaassusaat siuarsassallugu, ilaatigut piffissaq ungasinnerusoq isigalugu avatangiisinut innarliingitsumik ineriartorup siuarsarnera aqutugalugu, nunarsuarmioqatigiit ataatsimoorfianni nunat avannarliit peqataanerat sunniuteqarnerallu siuarsassallugu aamma ataatsimoorussamik naleqartitanut tunngaviusut, nunat avannarliit oqaasiiniittut kulturikkut kinaassuseqarneq aamma nunani avannarlerni inuiaqatigiissutsikkut ilusiliussat ineriartorteqqissallugit.

Nunani avannarlerni ilinniartitaanermut tunngasutigit suleqatiginninnermi suliniutiunut, Nunani Avannarlerni Naalakkersuisut Suliniutissaanni takuneqarsinnaasutut, MR-U suliniutissaannut naleqqiullugu naleqquttuunissaa Naalakkersuisut salliutinniarpaat.

Saniatigut nunarsuarmioqatigiileriartornermut suliniuteqarnerup malitseqartinneqarnera ukiumi qaangiuttumi MR-U-p sulissutigini kuuvaa. Ilaatigut tamanna pivoq ilinniartitaanermut tunngasumi immikkoortut pingaarnert marluk aqutugalugit, 1) Nunani Avannarlerni nangitsilluni ilinniarnert siuarsarnerisigut aamma 2) meeqqat inuusuttullu pitsaasumik ilinniartinnerisigut.

Nangitsilluni ilinniarnert siuarsarnerannut siunertaavoq, nunani avannarlerni ilinniarfiit akornanni attaveqarnerup nukittorsarnissaa aamma Nunat Avannarliit ilinniarfittut pilerinartutut erseqqissarnissaat. Nunat Avannarliit tamakkerlugit nangitsilluni ilinniarnert ilinniarfiit nalunaarsorneri ilaatigut aallartinneqarput. Tamatuma saniatigut oqaatigineqarsinnaavoq, Nunat Avannarliit Masterprogrammiat, misiliummik iluarsartuullugu pilersaarusat aallartittoq, iluatserujussuarsimammatt taamaattumillu maannakkut ataavartumik ingerlanneqartussanngorluni. Naalakkersuisut pingaartippaat, kalaallit nunaanni ilinniarfiit aammattaaq nunani avannarlerni masterprogrammiat pilersinneqarsinnaanerannut periarfissat nalilersussagaat imaluunniit programmi taamaattuni peqataasariaqartut taamaattumillu nunani avannarlerni suliniutiminni tamanna

salliuutissallugu.

Meeqqat inuusuttullu ilinniartilluarneqarnissaannut siunertaavoq, atuarfiup tunngaviliiviusup kingorna ilinniarnermik naammassinnittut amerlanerulersinniarlugit inuunerlu naallugu ilinniarnermut tunngaviusumut naapertuutsinniarlugu, inuttut ineriartornermut tunngaviusutut aamma sulernermi inuiaqatigiittullu inuunerup ineriartorteqqinneranut inersimasut ilisimasaasa piginnaassusaasa siuarsarneranut tunniussaqaarniarluni. Akisussaaffimmi tassani inuusuttut atuarfimmit sulinermut ikaarsaartarnerat aamma Nunani Avannarlerni 16-20-nik ukiullit ilinniarnermi unitsitsiinnartarnerat pillugit ilisimatuutut allaatigisat suliarineqarput. Tassunga uiggiullugu ataatsimiinneq suleqatigiinnerlu ingerlanneqarput, aamma Pineqartumut pitsaanerpaamik sulineq aqquutissiuunneqarpoq aamma ilisimatuutut misissuineq, unitsitsiinnartarnerup akiorniarneqarneranut sammisumik suliniarnerup sunniutaanik alaatsinaattusaaq, pilersinneqarpoq. Saniatigut inersimasunut sunniuteqarluartumik atuarnermik allannermillu ilinniartitsinermik aqqqissuussineq pillugu ilisimatuutut allaatigisaaq aamma tamanut inuuneq naallugu ilinniarnernup siuarsarnissaa pillugu nunat avannarliit ingerlatsinikkut suliniutaat, minnerunngitsumik matumani ilanngullugit suliffeqarnermi piginnaasanut suliniutit ilisimatuutut allaatiginninneq ingerlanneqarput. Suliamut tassunga ilaatillugu inersimasut atuarnermut allannermullu pikkorissuseqarnerat pillugu Kalaallit Nunaat ataatsimiisitsivoq, tamanna ataani erseqqarinnerusumik oqaluuserineqarpoq.

MR-U ukiut tamaasa ataatsmiinnermini nalinginnaasumik sammisanik 1-2-nik oqallisiginnittarpoq. 2010-mi ataatsmiinnermi kingullermi inuusuttut suliffissaaleqinerat sammineqarpoq. Tassunga atatillugu ministerit siunnersuisoqatigiiffiata inuusuttut suliffissaaleqinerat akiorniarlugu suliniutiniutaasinnaasut nutaat pillugit sunniuteqarsinnaanerannut misissueqqissaarneq aallartipaat. 2011-mi MR-U-p ataatsmiinneranit siullermi sammineqartoq tassaavoq ilinniarnermi nutaaliorsinnaaneq, nutaaliornikkut ineriartortitsineq aamma aallanissaasuuneq. Ajoraluartumik ataatsimiinnissaaq taamaatinneqarpoq, sammisarli suli MR-U-p suliniutaani qitiuvoq.

Aammattaaq MR-U-p ukiuni kingullerni Nordplusprogrammip nutaap aqqqissuunneqarnera ukkatarinikuuvaa. Programmip nutaap programmi pioreersoq ineriartorteqqippaa, programmitulli ataasinngortillugit kattunneqarput ataatsimoortumik programmimut ataatsimiititalialerlugit.

Ukiup ingerlanerani aalajangersimasumik suliniutit erseqqissarneqassapput, ulluni 22. – 23. marsi 2011-mi inersimasut atuarnermut allannermullu pikkorissusaat pillugit nunat avannarliit ataatsmiinnerat ingerlanneqarpoq. Ataatsimiinneq Namminersorlutik Oqartussanit Inersimasut Ilinniartinneqarnerannut Attaveqarfiit (NVL) aamma Inersimasut Ilinniartinneqarnerannut Aqutsisoqatigiit (SVL) suleqatigalugit aqqqissuunneqarpoq. Ataatsimiinneq nunat avannarliit aningaasaataannit annertunerusumik aningaasalersorneqarpoq. Ataatsimiinnermi siunertaq tassaavoq, inersimasut atuarnermut allannermullu pikkorissusaannut suliniutit pilersaarusionsorneqartilugit inuussutissarsiorlut, ilinniarfeqarfiit suliffissarsiuussisarfiillu akornerminni suleqatigiinneranni pitsaaqutinut akornгутinullu paasinninnerulernissaaq pilersinniarlugu.

Ataatsimiinnermut uiggiutitit kalaallinut ataatsimeeqataasunut ataatsimiinneq

iluatsilluarfiuvoq, siunertarineqarmat, immikkoortumi tassani suliniutinit angusassanik toraagaqarluni Kalaallit Nunaanni qanoq ililluta ingerlaqqinnissatsinnut inassuteqaatinik saqqummiussisugaamik.

Taamaalilluni ataatsimiinneq ersarissumik assersuutissaavoq, nunanik avannarlernik ilisimasanik misilittakkanillu paarlaateqatigiinnikkut qanoq ililluta aalajangersimasumik nukittuninngorlugulu naalagaaffiup suliniutaa tamanna attavilersinnaagipput aamma tamanna pillugu suleqatigiinneq killeqarfiit akimorlugit nangillugu. Naalakkersuisut nunani avannarlerni suliniuteqarnerminni ilaatigut inuuneq naallugu ilinniarneq salliutippaat, tassunga ilaavoq inersimasut ilinniartinneqarnerat, taamaattumillu immikkoortumi tassani pilersinneqareersimasoq tunngaviusup qajannaatsup piorsarneqarnera nanginneqarpoq. Tamanna malitseqartinneqarpoq naalagaaffiup suliniutaasa sallinngortinnerisigut, tamanalu pillugu Naalakkersuisut tassunga aningaasaliissuteqarput. Ilinniartitaanermut ilisimatusarnermullu tunngasuni nunat avannarliit programmii assigiinngitsut ukiumi qaangiuttumi aamma atorluarneqarsimapput. Tassani sallerisaallutik pineqarput Nordplus-programmit, ilinniarfeqarfigut amerlanerit nunat avannarliit ataatsimoorullugit iluarsartuullugit pilersaarusiaannut attaveqarfiinullu assigiinngitsunut peqataanermut tapiissutinik aningaasaliissuteqarfigineqarsimapput. Iluarsartuullugit pilersaarussianut kalaallinit peqataaffineqartunut aningaasaliissutigineqarput ataatsimut katillugit kr.-nit xx katillugit xx. Iluarsartuullugit pilersaarusiit xx-mit xx.-mut annertussuseqarput. Iluarsartuullugit pilersaarussiani taamaattuni ilinniarfeqarfiit sulisullu ilinniartullu peqataatillugit akuutinnerisigut angusarpaat, aalajangersimasumik iluarsartuullugit pilersaarussianit attaveqaatinillu pissarsinartunik pilersitsineq aamma allanut atatillugit atorneqarsinnaasut pissarsiarisarpaat.

Ilinniartitaanermut tunngasuni Nordplusi programmimi pingaarnersaavoq, taamaattumillu Naalakkersuisut nunanut avannarlernut suliniutiminni Nordplusimi peqataanerup annertunerulernissaa pingaarnertut salliutillugu ilannguppaat. Pissarsiaqaataalluartumik iluanaarut immikkoortumeereersoq, Kalaallit Nunaanni Nunat Avannarliit instituttiata NAPA-p isumagisaata angusassamik toraagaqarluni ingerlajuaannartumillu paasisutissiinermik suliniuteqarnerata annertuumik kinguneraa. Tassunga atatillugu sulinerit tassunga Naalakkersuisut iluarisimaarinnittorujussuupput naatsorsuutigaaullu programmip saqqummiunneqarnerani NAPA-mik suleqateqarnerunissatik.

Saniatigut NAPA-p nammineq iluarsartuullugit pilersaarussianut aningaasaatai atorlugit iluarsartuullugit pilersaarussianut arlalinnut kulturikkut sammisat iluani ilinniartitaaneq piginnaaneqarnerlu pillugit tapiissutinik agguasaasqarpoq. Meeqqat atuarfianni klassit nunanut avannarlernut paasisassarsiorlutik angalanerinit, taamaattorli Danmarkiinnarlut paasisassarsiorluni angalanerit pinnagit, NAPA tapersersuivoq. Saniatigut kulturikkut immikkoortup iluani ilinniartitaanerit, nangitsisumik ilinniarnertit pikkorissarnerillut tapersorneqarput. Saniatigut iluarsartuullugit pilersaarusiit nunat avannarliit oqaasiisa paasineqarnissaanik siuarsaaneq, aamma matumani ilaapput ilinniartitaanerup immikkoortuani iluarsartuullugit pilersaarusiit arlaqartut NAPA-p tapersersorpai. Soorlu assersuutigalugit oqaatigineqarsinnaapput Kujataani kulturikkut oqaluttuarisaanermut sammisanut atuarfik, Londonimi University of Art-imi eqqumiitsuliat pillugit asaanerani pikkorissarneq, ileqqusut malillugit ammernik suliaqarneq aamma eqqumiitsuliornermi kulturimillu aqutsisutut ilinniarnertit tapiiffineqartarput. Iluarsartuullugu pilersaarussianut ataatsimut aningaasaliissuteqarnerit qaffasissusaat 20-50.000 koruuniugajupput. 2011-mi

ukiup affaani siullermi iluarsartuullugu pilersaarussianut taamaattunut 500.000 koruuningajaat agguanneqareerput.

Nunat Avannarliit Ministeriisa siunnersuisoqatigiiffiata Issittumut Suliniutaat pillugu immikkoortumut, Issittumi Suleqatigiinnermut programmimi siusinnerusukkut oqaatigineqareersutut, Oqaasileriffmmut iluarsartuullugu pilersaarussianut 300.000 koruunit aningaasaliissutigineqarput, tassani qarasaasianut programmi imatut isumalik ineriartortinneqarpoq, inuit qarasaasianik toqqaannartumik oqaloqateqarnermikkut kalaallisut ilinniarsinnaallutik.

6.2 Ilisimatuutut misissuinnermut tunngassuteqartunik suleqatigiinneq.

Ilinniartitaanermut tunngasut iluani suleqatigiinneq pillugu kapitalimi oqaatigineqartutut ilinniartitaanermut ilisimatusarnermullu Ministerit siunnersuisoqatigiiffiat 2011-2013-mut suliniummik nutaamik – "Avatangiisinik innarliinngitsumik ineriartortitsinnermut atugarissaanermullu Ilisimasat" – akuersissuteqarpoq. Itisilerineq kapitalimut taaneqartumut innersuussutigineqarpoq.

Ilisimatusarnermut tunngasut pillugit nunat avannarliit suleqatigiinneranni suliniuteqarfiit Naalakkersuisut salliutippat, tamanna Naalakkersuisut Nunanut Avannarlernut Suliniutaanni, MR-U-p suliniutaanut naleqqiullugu naleqqussarneqarsimasoq takuneqarsinnaavoq.

Saniatigut nunarsuarmioqatigiilerartormik suliniummut malitseqartitsinnermut MR-U ukiup siuliani suliaqarpoq. Tamanna ilaatigut pivoq silap pissusaata, nukissiuuteqarnerup avatangiisillu iluanni Ilisimatusarnikkut sallsaatillugit suliniuteqarnerup ingerlateqqinneratigut aamma eScience (pineqarlutik suleriaatsit ilisimatusarnermullu periutsit nutaat ineriartortinneqarneri kisitsisit atorlugit paasissutissat annertoorujussuit suliarinerinut elektronikkimik attaveqaatit pisariaqartinneqartut tunngavigalugit) pillugu suliniutip nutaap allartinneqarneratigut.

Ukiuni kingullerpaani aammattaaq MR-U-p NordForskip Nalilersorneqarnera ukkassimavaa. Nalilersuinnermut atatillugu NordForskip siulersuisuinut tamakkiisumik ilaasortaanissamut nunat nammineersut qinnuteqaataat akuersaarneqarsinnaaneranut periarfissat aamma nalilersorneqassapput. Innersuussutigalugu NordForskip isumaannaallisarnissaa pingaarnertut eqqarsaatigalugu siulersuisut inuttalersugaanerata allangortinneqarnissaa nalilersuisup inassutigisinnaanngilaa. Kalaallit Nunaata suliniuteqarneratigut Savalimmiunit Ålandimillu tapersersorneqarluni matuma kingorna qinnuteqaat EK-U-p aggusimi ataatsimiinnissaanut tullermut immikkut oqaaluuserisassani immikkoortutut suliarineqarnissaa kissaatigineqarpoq, MR-U-p 2. novembari 2011-mi ataatsimiinnissaani suliarineqarnissaa siunertaralugu. Naalakkersuisut nunanut avannarlernut suliniutaanni tamakkiisumik ilaasortaanerup anguneqarnissaaq sallsaatillugu pingaartinneqarpoq. Ilisimatusarnermut tunngasut iluanni erseqqissarneqarsinnaavoq, Kalaallit Nunaata Silap Pissusaanut ilisimatusarfia NCO-nit pingasunik ikinnerunngitsuni (Silap pissusaata, avatangiisit nukissiuuteqarnerullu iluanni Ilisimatusarnikkut sallsaatut suliniarnerup oqartussaaffiani Nordic Centres of Excellence) saniatigullu nunat avannarliit allat attaveqarfiini arlalinni ilaavoq. NCOE-t tassaapput NordForskip aningaasalersuinissamut sakkui pingaarnarpaat aamma ilisimatuut,

isumatusaqatigiillut nunanilu avannarlerni suliffeqarfiit pitsaalluinnartut akornanni suleqatigiinnerup annerulersinnissaanik ajornannginnerulernissaanik siunertaqarpoq. Sullissiviit pingasut tassaapput, SVALI, sermit iigartartut qanoq issusaannik ukkatarinnittoq, CRAICC, sananeqaatit pujoralaanik (aerosoler) aamma nappaatit ulorianartut tunillannartut sunniutaannik ukkatarinnittoq, aamma DEFROST, qeriuannartumi aamma pinngoqqaatip (kulstof) oqimaaqatigiinnerata allanngoriartornerinik misissuineq.

Nunani avannarlerni ilisimatusarnikkut Kalaallit Nunaata eqeersimaartumik peqataanera Naalackersuisut nuannaarutigisorujussuaat. Naalackersuisut isumaqarput, NCO-ni peqataaneq Kalaallit Nunaannit ilisimatusarnikkut avatangiisinnut annertuumik naleqarnerulersitsinermik pilersitsissasoq, taamaattumillu nunanut avannarlernut suliniuteqarnerminni anguniagaraat peqataanerulernissaq, aamma Kalaallit Nunaanni NCOE-nik ataatsimik amerlanerusunilluunniit pilersitsisinnaanermut periarfissat qulaajarneqartariaqartut.

7. Aalisarnej, Piniarnej Nunalerinerlu.

7.1 Aalisarnermut tunngasuni nunat avannarliit nalinginnaasumik suleqatigiinnerat.

Nunat avannarliit suleqatigiinnerat Aalisaarnermut, Nunalerinermut, Inuusutissalerinermut Orpippassuarnillu atuinermut Ministerit siunnersuisoqatigiiffianni ingerlanneqartarpoq. Naalackersuisut suliniutaat pingaartumik aalisarnej pillugu naalackersuinikkut ingerlatsinermut tunngatillugu suleqatigiinnermut sammitinneqarsimavoq, immikkoortumi Kalaallit Nunaata soqutigisai isumaasalu ersersinneqarnissaat pingaartinneqarsimalluni. Tamatuma saniatigut iluarsartuullugu pilersaarusiimi "Nunani Avannarlerni Nerisassat Nutaat" peqataaneq Naalakkesuisut sallinngortissimavaat, Nunani Avannarlerni kalaallit nerisassaataannik ilisimasaqarnermut siuarsaasuusoq.

2010-mi aalisarnikkut suleqatigiinnermi Savalimmiut siulittaasuupput, Naalackersuisullu kissaatigisimallugu aalisarnej pillugu suleqatigiinnermi pimoorussamik peqataasoqassasoq immikkoortumilu savalimmiut suliniutaat tpersersorneqassasut.

Aalisarnermut tunngasuni Kalaallit Nunaat atorfilittat ataatsimiititaliaanni EK-FJLS-mi kiisalu suleqatigiissitami AF-Fiskimi sinniisoqarpoq, ataatsimiinnernilu pimoorussilluni Kalaallit Nunaat peqataavoq. Saniatigut Ministerit ataatsimiinneranni, Finlandimi juulip aallartinnerani 2011-mi ingerlanneqartumi Naalackersuisut peqataapput.

7.2 Imaani uumassusillit avatangiisillu imminnut sunniuteqaqatigiinnerannik ingerlatsineq.

Ministerit ataatsimiinneranni Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinernullu Naalackersuisup erseqqissarpaa, imaani isumalluutininik uumassusilinnik aqutsineq imaani uumassusillit avatangiisillu imminnut sunniteqaqatigiinneranni amerliartornerat aallaavigalugu pissasoq. Tassunga atatillugu Naalackersuisup erseqqissarpaa, isumalluutit uumassusillit ataasiakkaarlugit aqunneqartariaqanngitsut, aalisakkat immamilu uumasut miluumasut imminnut sunniivigeqatigiittarmata. Tamatuma saniatigut imaani isumalluutit uumassusillit

aqunneqarnerat uumasut pillugit siunnersuineq aallaavigalugu pisassaaq.

Aalisarnermut immamillu atuinermut suleqatigiissitat aamma atorfilittat ataatsimiititaliaata ataatsimiinneranni aamma imaani uumassusillit avatangiisillu imminnut sunniuteqaqatigiinnerannik ingerlatsineq oqaluserisassaniippoq. Avannaani Sammisamut Nalunaarusiaq aqutigalugu nalunaarusiap "Seals and Society" 2008-meersupt ineriartorteqqinneranut Kalaallit Nunaat suliniuteqarpoq. Nalunaarusiaq imaani uumasut miluumasut ingerlanneqarnerannut tunngatillugu ilisimasanik nutaanerpaanik paasisaqartitsinissamik siunertaqarpoq.

7.3 "Allattuiffiit aappaluttut".

Kalaallit Nunaata nunani avannarlerni nunat erseqqissaaffigai, avatangiisit pillugit kattuffiit ilaasa namminneq naasunut uumasunullu nungutaaqqajaasunut allattuiffiit (rødlister) aalisakkanut pissuseqatigiinnut tunngaviusumik paasissutissat kukkusut atorlugit suliarisarsimagaat. Kalaallit Nunaata innersuussutigaa, Sverigemi WWF-p 2010-p naalernerani saqqummersitsinermini "Ulloqeqqasiornermi aalisakkat?" kalaallit immap nillertup raajai suussutsimut "qalipaata aappaluttoq"-mut inissisimammagit, taamaalillunilu raajat taakkua atuisartunit pisiarineqannginnissaat inassutigisimallugu. Naak imaakkaluartoq, Kalaallit Nunaata Kitaani raajanut uumasut pillugit siunnersuinermi 2010-mi 110.000 tonsinit 2011-mi 120.000 tonsinut qaffatsinneqaraluartoq, aamma kalaallit raajarniarneranni saniatigut pisat killeqaraluartut.

Siunissami assingusumik pisoqaqqinnginnissaa pinngitsoorniarlugu aalisarnermut immamillu atuinermut atorfilittat ataatsimiititaliaata novembarimi 2010-mi aamma maajimi 2011-mi ataatsimiinnerani, naasunut uumasunullu nungutaaqqajaasunut allattuiffiit (rødlister) pillugit atuisarnut paasissutissiissutigineqassasut, aamma aalisakkat pissuseqatigiiaanut pisortatigoortumik naasunut uumasunullu nungutaaqqajaasunut allattuiffiit kattuffimmit ataasiinnarmik suliarineqartarnissaat Kalaallit Nunaata inassutigaa.

7.4 Seas the Future.

2010-mut siulittaasuunermut programmimut ilaatillugu 2011-mi ataatsimiinneq "Seas the Future" Savalimmiut aaqquissuuppaat. Pilersaarut malillugu ataatsimiinneq oktobarimi 2010-mi ingerlanneqartussaagaluarpog, 2011-mulli kinguartinneqartariaqarsimalluni. Kalaallit Nunaat ataatsimeeqataavoq, immami uumassusillit avatangiisillu imminnut sunniuteqaqatigiittarnerat naleqassusia annertuumik sammineqarpoq. Tamatuma nassataraa ilaatigut nungusaataanngitsumik aalisarnerup pingaaruteqarnera pillugu oqallinnerit kiisalu immami isumalluutit aamma immami avatangiisit ilanngullugit aqutsineq.

7.5 Nunani Avannarlerni Nerisassat Nutaat.

Nunani Avannarlerni Nerisassat Nutaanut-aqutsisoqatigiit (NANN) ataatsimiinneri pingasut, septembarimi novembarimilu 2010-mi kiisalu apriliimi 2011-mi ingerlanneqarput, septembarimi ataatsimiinnermi siullermi aqutsisoqatigiit suleqatigiissitallu susassaqarfiit nassuarneqarput, suliniutaalerumaartullu pillugit tunngaviusumik pilersaarutit aallartisarneqarlutik. Pingaarnerpaaq tassaasimavoq nerisassanik saqqummersitsinermit

SIRHA-mi aamma TV-mi nangeqataartumut “Nunat avannarliit mamarisaannik piniarneq” atatillugu nunani tamalaani takussaalersitsiniarneq.

Kalaallit igaffiat nunani avannarlerni nerisassatigut kulturip ilagaa, tassunga atatillugu saqqummiunneqartoq. Iluarsartuullugu pilersaarusiit sorliit aningaasatigut tapiiffiqineqassanersut Kalaallit Nunaat aalajangeqaataavoq, kisiannili maannamut Kalaallit Nunaani iluarsartuullugit pilersaarusiit qinnuteqartoqanngilaq. ”Ministerit nalunaarutaannik” siunnersuummik NANN-mi suleqatigiissitaq suliaqarpoq, nunani avannarlerni nunap immikkoortuini nioqutissiassat atornerarnerata siuarsarneqarnissaanut ataatsimoorussamik nunani avannarlerni inuussutissaqarnermut ministerinut tunngavissiisinaasumik.

8. Avatangiisinut Pinngortitamullu tunngasut

8.1. Avatangiisinut pinngortitamullu tunngasunut nunat avannarliit suleqatigiinnerata iluani nalinginnaasumik suliniutit.

Nunamut namminermut Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalackersuisoq ukiumi qaangiuttumi ataatsimiinnernut suliniutinullu arlalinnut peqataasarsimavoq. Naalackersuisoq aamma Nunamut namminermut Pinngortitamut Avatangiisinullu naalackersuisoqarfimmi pisortaq 2010-mi novembarimi Reykjavikimi Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiani ataatsimeeqataapput. Saniatigut Reykjavikimi nunat avannarliit avangiisinut ministeriisa (MR-M) ataatsimiinneranni ulloq 2. novembari 2010-mi ingerlanneqartuni peqataapput. Tassani Nunamut namminermut Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalackersuisup atortussiat hormoninut akornusersuisut oqallisiginneqarnissaat immikkut pingaartippaa. Atortussiat hormoninut akornusersuisut aamma tassunga atasumik sunniutigisartagaat pillugit nunat avannarliit avatangiisinut suleqatigiinnerat tapersersorpaa EU-p oqartussaaffiani tamatuma ersarissarneqarnissaa siunertaralugu.

Finlandimi nunat avannarliit 31. januaari – 2. februaari 2011-mi ataatsimiinneranni Naalackersuisoq aamma Nunamut namminermut Pinngortitamut Avatangiisinullu naalackersuisoqarfimmi pisortaq peqataapput. Tassani ilaatigut ataatsimiinnermut atatillugu ingerlanneqartuni suleqatigiinni arlalinni peqataapput. Ataatsimiinnerup siunertaraa, immikkoortuni arlalinni nungusaataangitsumik aaqqiissuteqarnerit ersarissarnissaat, ilaatigut kommuninut immikkoortup iluani.

Nunamut namminermut Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalackersuisoq suli allami januaarimi 2011 Ålandip, Savalimmiut Kalaallit Nunaatalu ataatsimiinneranni peqataavoq. Ataatsimiinnermi siunertaaavoq nunat avannarliit suleqatigiinnerannut atatillugu immikkoortuni tamani suleqateqatigiinnerup nukittorsarnissaa.

Tamatuma saniatigut EK-M-p ingerlataanut kiisalu piffissap ingerlanerani AU-p ataatsimiinnerinut NNPAN eqeersimaatumik peqataavoq, tassani pinngortitamut mianerinnittumik aningaasaqarneq, silaannaap pissusaa aamma Pinngortitamut Avatangiisinullu nersornaat oqallisigininnerni ukkanneqarput.

8.2 Nunarsuarmi kviksølvi pillugu isumaqatigiissut.

Nunarsuarmi kviksølvi pillugu isumaqatigiissutissaq pillugu isumaqatigiinniarnit ingerlanneqarput, siunertarineqarpoq kviksølvimik atuinerup sapinngisamik annerpaamik killilerneqarnissaa. Maajimi AMAP-ip ataatsimiinnerani erseqqissarneqartut, issittumi innuttaasut ileqqorisaminnik nerisaqarnertik pissutigalugu kviksølvimut annertoorujussuamut aarlerinartumiipput. Naak issittumi nunat immikkoortui kviksølvimik aniatsitsiffiusunit ungasikkaluartut, ajornartorsiut annertoorujussuavoq. Tamanna pissuteqarpoq, kviksølvi annertoorujussuaq ilaatigut Europamit silaannaap ingerlaarnerisiut immallu sarfaasigut nunap immikkoortuanut ingerlanneqartarmata.

Qulaani taaneqartut aallaavigalugit Kalaallit Nunaat isumaqartpoq, nunarsuatsinni kviksølvi pillugu isumaqatigiissummik suliaqarnissaq pingaaruteqarluinnarpoq, kissaatigalugulu kviksølvi pillugu isumaqatigiissummik suliaqarneq tamakkiisumik tapersorsorneqassasoq. NNPAN kviksølvi pillugu isumaqatigiissummut tunngasunik suliaqarnermut malinnaavoq.

8.3 Atortussiat hormoninut akornusersuisut.

2010 – 2011-mi nunat avannarliit avatangiisinut (MR-M) aalajangerput, atortussiat hormoninut akornusersuisut pingaartillugit salliutinneqarnissaat sulissutiginiarlugu. Aammattaaq, pineqartumi nunat tamalaat akornani angusaqarluarniartumik najoqqutassa qulakkeerneqarnissaat EU-mi sunniuteqarluarnissaq anguniarlugu isumalluutit pisariaqartinneqartut tunniunneqassapput.

Pineqartumut maannamut EU-p suliniutigisimasai pillugit ataatsimoorussamik MR-M 2011-mi ilanngutassiamik suliaqarpoq. Ilanngutassiaq akoorutissianik suliffissuaqarnermut sakkortuumik inassuteqaammik imaqarpoq, atortussiat ajornartorsiutaasut atorunnaarsikkiartornissaannut aamma atuisartunut paasissutissiinernut pitsaanerulersinnissaannut akisussaammik annertunerusumik pisussaaffeqartut.

NNPAN suliap ingerlanera malinnaaffigisimavaa ilanngutassiallu sularineqarneranut ilanngussaqqarpoq aamma sammineqartoq pillugu oqalliseqataavoq.

8.4 Pinngortitamut Avangiisinullu nersornaat.

Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiat Pinngortitamut Avangiisinullu nersornaasiutaanut nalilersuineq sularineqarsimavoq. Oqaatigineqarpoq nersornaammik tunniussisarneq ingerlaannassasoq kissaatigineqartoq. Taamaattorli nersornaatip tunniunneqartarnerat ersarinnerulernissaanik suususiatalu eqqaartorneqarnera nukittorsarneqassaaq. Nersornaatip ingerlateqqinneqarnissaa pillugu apeqqut avatangiisinut ministerit ataatsimiinnissaannut tullermut oqaluserineqassasoq siunnersuutigineqarpoq, ministerit eqqarsaatigissavaat, nersornaatip naleqassusia qanoq iliorluni nukittorsarneqarsinnaanersoq.

Pinngortitamut Avatangiisinullu nersornaat pillugu ataatsimiitaliami kalaallit sinniisuat NNPAN-ip siunnersorlugu ilitsersuullugulu ikiorsimavaa.

2012-mut avatangiisinut nersornaammut sammisatut Islandimit Kalaallit Nunaannillu siunnersuut imaattoq malinniarlugu Pinngortitamut Avatangiisinullu nersornaammut ataatsimiititaliap toqqarsimavaa.

”2012-mi Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiata Pinngortitamut Avangiisinullu nersornaasiuttagaa nunani avannarlerni suliffeqarfimmut, kattuffimmut imaluunniit inummumut ataatsimut, nammineq sumiiffimmini imaluunniit nunat tamalaat akornanni maligassaalluartumik siumukarluarlunilu uumassusillit amerlasuunik pissusillit nukittorsaaffiginiarlugit sulisimasoq aamma/imaluunniit tamanna pillugu inuit amerlanerit ilisimasaannik annertunerulersitsisoq.”

Pinngortitamut Avatangiisinullu nersornaammut ataatsimiititaliami kalaallit sinniisaannut NNPAN siunnersuineramik ilitsersuinermillu ikiuppoq.

9. Inuussutissarsiutit, Suliffeqarnek Aatsitassallu.

9.1 Ministerit ataatsimiinnerit.

Inuussutissarsiornermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoq 2010-mi ministerit siunnersuisoqatigiiffiata ataatsimiinnerini marlunni peqataavoq.

Ataatsimiinneq siulleq oktobarimi ingerlanneqarpoq immikkoortut Inuussutissarsiutit, Nukissiuuteqarneru Nunallu immikkoortui sammineqarlutik. Ataatsimiinerup aappaa qaammat ataaseq qaangiuttoq ingerlanneqarpoq, novembarimi – tassanilu Suliffeqarnek sammineqarpoq.

Ataatsimiinnerni tamaginni nunat assigiinngitsut immikkoortuni tamarmik immikkut qanorilorsimanersut ilaatigut misilittakkanik paarlaateqatigiittoqarpoq.

9.2 Kalaallit Nunaata Kujataani Atorfilittat ataatsimiititaliaat

Atorfillit ataatsimiititaliaasa marluusut, EK-N aamma EK-R, Kujataa septembarimi tikeraarpat, ataatsimiinnitillu ingerlallugit. Ataatsimeeqataarnerit saniatigut angalanermut siunnertaavoq, ataatsimiititaliani ilaasortat inuussutissarsiutinut atatillugu Kalaallit Nunaanni suut immikkut unammilligassaanersut nammineerlutik takunissaannut periarfissaqarniassammata.

Angalaneq iluatsitsineruvoq imatut paasillugu, ilaasortat tikeraartut angalaneq pillugu akuersaartumik kalerriuteqarput, saniatigullu isumaqarrput, Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiutit ineriartornerat qanoq paasisariaqarnerisooq, assigiinngisitaartumik takunniuffiusumik paasisimallugu. Ungasinnerusoq isigalugu Kalaallit Nunaannut pingaaruteqartorujussuuvoq, atorfilittat ataatsimiititaliaanni marluusunni ilaasortat Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiutitigut immikkut ajornartorsiutit pillugit aalajangersimasumik ilisimasaqalernerq/sianigisaqalernerq angummassuk. Ataatsimiititalianut immikkoortunut marluusunut Kalaallit Nunaannit qinnuteqaatinut atatillugu pitsaasumik sunniuteqassagunarpoq.

9.3 NORA

Iluarsartuullugu pilersaarusioni taaneqarsinnaapput, 2010-mi NORA iluarsartuullugu pilersaarusionut 29-nut DDK 7,4 mio.-nik katillugit akuersissuteqarmat. Iluarsartuullugu pilersaarutini taakkunani toqqaannartumik 20-ni, 2010-mi aningaasaliissutinik tigusaqartuni, Kalaallit Nunaat peqataaavoq. NORA-p iluarsartuullugit pilersaarutai pilersaarusionorlugit suliniutinut agguataagaapput imaani isumalluutit, takornariaqarnerup, assartuinerup nunallu immikkoortuini allani iluini suleqatigiilluni iluarsartuullugit pilersaarusioni aalajangersimasumik inuussutissarsiutinut attuumassuteqarput. Iluarsartuullugu pilersaarusionut kalaallinit peqataaffigineqartunut takussutissiaq NORA-p 2010-mut ukiumoortumik nalunaarussiaa innersuussutigineqarpoq. NORA-p sulineranut Inuussutissarsionermut naalakkersuisoqarfik ukiut tamaasa 250.000 kr.-nik tuniseqataasarpoq. Savalimmiut, Islandi aamma Norgip sineriaa aamma tunisisarput. Tamanna Nunat Avannarliit ministeriisa siunersuisoqatigiiffianit aningaasanut ilapittuutaasarpoq.

Taassuma saniatigut pilersaarusionorlugit suliniutissanik suliateqarnernik arlalinnik NORA naammassisaqartarpoq. Matumani immikkut erseqqissarneqassaaq NORA-mi nunap immikkoortuini OECD-p misissuina. Tassunga atatillugu 2010-mi januaarimi Kalaallit Nunaanut OECD-p immikkut suliassaqluni angalanera naammassineqarpoq aningasaqarnermut nunanullu avannarlernut naalakkersuisutut Palle Christiansen illersuisuavoq. Politikkerinik, matumani ilanngullugit naalakkersuisut siulittaasuannik Kuupik Klestimik naalakkersuisunillu arlalinnik, kiisalu sammisani soorlu ilinniartitaanerup, aningasaqarnerup, inuussutissarsiutinik siuarsaanerup & nutaaliorerup, aatsitassat, nunat immikkoortuunik ineriartortitsinerup il.il. (takuuk programmi ilanngunneqartoq) iluanni inunnik ilisimasalinnik ataatsimeeqateqarnerit arlaallit ingerlanneqarput. Najukkanut attaveqarneq aamma suliassat naammassineqarnerat NORA-p, GTE (Kalaallit Nunaanni NORA-mut attaveqarnermik isumaginittuq) aamma namminersorlutik oqartussat qanimut suleqatigiinnerisigut pivooq. Ataatsimiinnernut taakkununga annertuumik tapersersuisoqarpoq aamma peqataasut amerlasuut oqaatigaat OECD-p immikkut suliassaqluni angalaneranit apeqqutit isumersuisimasut aamma "uisitsillutik" – taamaalillunilu inaarutaasumik nalunaarussiaq kisimi pinnani aammali sulinerup ingerlanera pingaaruteqartumik pilersitsisoq.

Nalunaarussiaq OECD Territorial Review of the NORA Region OECD-p Territorial Development Policies Committee-nut ull. 2. decembari 2010-mi missingiutitut saqqummiunneqarpoq, kinguneratigut OECD-mi nunat tamarmiusut akuersissutigaat. Nalunaarussiaq inassuteqaatit ilaatigut taaneqarsinnaapput: Nunap immikkoortuini angisuunut pilersaarutit suliniutissap nunap immikkoortuata suliarineqarnissaanut kajumissaarut, europap avannaanni nunap immikkoortua taamatullu Amerikami avannarlerni nunap immikkoortua nunap immikkoortuisa killinginiitunut atassuteqaatit inissisimani nukittorsartariaqarput aamma nunap immikkoortuani nunap immikkoortuini assartuussinikkut attaveqaatit nukittorsarneqarnissaat sulissutigisariaqarput.

OECD-ip misissuinerata saniatigut makkua pilersaarutit suliniutissap suliniarnissat NORA-p tapersersorpai; Pilersaarutit suliniutissap Atlantikup avannaanni suleqatigiinneq nukittunerusoq kiisalu Sinerissami inooqatigiinnut aamma Inuiaqatigiit agguataarnerannut tunngasunut Suliniarneq. NORA-p aamma Atlantic Canada Opportunities' Agency (ACOA) qaninnerusumik suleqatigiinnerat 2010-mi pilersinneqarpoq, tassani aalajangersimasumik angusaqartoqarpoq, NORA-mi nunap immikkoortuini iluarsartuullugu pilersaarusionut suleqatissatut ilippanaateqartut Canadameersut nunap immikkoortuini inukitsuni Nukissiuuteqarnikkut aqqiissuteqarnernut tunngassuteqartunit aamma Nutaaliorneq at-

lantikup avannaanni imermi immamilu tarajulimmi naatsitsisinnanermik uumasuuteqarsinnaanermillu ingerlatallit suleqatigineqarsinnaagunartut naapippaat.

Tamatuma saniatigut kalaallit aallartitaannik taarsiisoqarpoq, tassa Anders La Cour Wahlip Kenneth Høegh taarsermagu.

10. Inissiat, attaveqarneq Angallannerlu

Sulineq nukissiuutitut atorfilittat ataatsimiititaliaannit taamatut Nunat Avannarliit ministeriisa siunnersuisoqatigiiffianni Ineqarnermut, Attaveqarnermut Angallannernullu Naalackersuisumit malittarineqarput. 2011-mi Reykjavikimi Nunat Avannarliit Siunnersuisoqatigiiffiata ataatsimiinnerani peqataavoq, aamma Naalackersuisut siulittaasuannut sinniisuulluni.

10.1 Nunap immikkoortuinut politikki

Nunat Avannarliit Killiit suleqatigiinnerata suli nukittorsarnissaa pingaarnertut ilaalluni oqartussaasut suliffeqarfiillu attuumassuteqartut akimorlugit suleqatigiinneq nunat immikkoortuinut politikki Naalackersuisut salliutinniarpaat. Timitalimmik pilersaarusionermut kiisalu issittumi SDI (Spatial Data Infrastructure) sulinermut atatillugu nunap immikkoortuinut politikki immikkoortumi suliniuteqarneq isigineqassaaq. Issittumi SDI tassaavoq issittoq-Tamaat issittumi nunat arfineq-pingasusut suliniaqatigiiffiat, tassannga Nunanit Avannarlernit tallimaapput. Immikkoortunut Kalaallit Nunaata tigusimasaanut nunap assigninik aamma nunamut paasissutissanik elektroniskimik tunniussaqaarnissaaq Kalaallit Nunaata akisussaaffigaa. Nunat avannarliit suleqatigiinnerat webGIS –ip ataatsimoortumik siaruareriffittut piorsarneqarneranut qitiusumik inissisimavoq, Kalaallit Nunaata pisortatigoortumik nunamut paasissutissanut isertarfia, NunaGIS, nunap assigninik aamma nunamut paasissutissanik tunniussaqaassaaq.

10.2 Nukissiuutit

Nunap immikkoortuini inukitsuni ataavartumik nukissiuuteqarnerup iluarsartuullugu ineriartortinneranut pilersaarusiimi "Pumped Storage" pillugu Kalaallit Nunaat suleqatigiissitami suleqataalluni peqataavoq. Pumped Storage pillugu nunat avannarliit ataatsimoorullugu ilisimatuutut allaatigisaat siunertaqarpoq, Kalaallit Nunaanni, Norgip Kitaani Savalimmiunilu najukkani mikisunut imaluunniit nukissiorfeeqqanut tunngavissaqaarnersoq erseqqissarniarlugu, puilasut nukissiuutaasut ataavartut tasialiamut imeq pumpit ingerlatissavaat, imeqarfik tassaavoq nukissaasivik, kaavittumut nukissamik aqqinneqarsinnaasumik tunioraasoq, soorlu anori anorisaatip ingerlaneranut. Kalaallit Nunaanni sumiiffiit 2-3-t misileraavittut atorineqarsinnaagunartut toqqarneqarput.

Iluarsartuullugu pilersaarussiaq alla tassaavoq, nunat avannarliit killerni nunap ilaani umiarsuartigut angallannermi nukissiuutitut pitsaanerulersitsinissamut nunat avannarlernut suliniuteqarnermi itisilerisumik sukumiisumillu allaatigisaqaarnissaaq Kalaallit Nunaannut

¹ Pumped storage tassavoq nukissamaataasivimmuut taaguutaasoq, imeqarfiliimittoq tassannga imermik naqitsinerup innaallagissiornermut kaavittoq ingerlatittarpaa, nukissamik pisariaqartitsisoqaleraangat, kallerup-inneranik sinneqartoorutikkut (pumperlugu) immerneqartarpoq, taanna atorineqarsinnaagaangat. Kalleriup-innera sinneqartoorutaasoq erngup nukinganik, anorimit imaluunniit seqineq atorlugu nukissiummit imaluunniit kallerup inniliuummik allamit pilersinneqarsinnaavoq.

soqutiginarpoq.

11. Peqqissuseq.

2011-mi nunanik avannarlernik suleqarnermi sammisani pitsaassuseq, upalungaarsimaneq, inuit peqqissusiat peqqinnissaqarfimmilu it atorneqarnera kiisalu atugarliornerusunut suliniuteqarnissat salliutinneqarput. Sammisat taakkua ministerit, atorfilittat immikkullu ilisimasallit angullugit ukkanneqarnikuupput.

11.1 Peqqissutsimut apeqqutit pillugit ministerinik naalackersuinikkut suleqatigiinneq.

Peqqissutsimut isumaginninnermut apeqqutit pillugit nunani avannarlerni suleqatigiinnermi ukiumi qaangiuttumi ministerit suleqatigineranni nunat avannarlernik allanik aamma issittumi sanilitsinnik suleqatigiinnut attaveqarnerit nukittorsarneqarnissaat ukkanneqarsimapput.

Matumani 2011-mi februarimi Nuummi issittumi Peqqissutsimut ministerit ataatsimiinneranni oqaluuserisassani peqqinnissamut tunngasuni nunat avannarliit issittullu qanimut suleqatigiinnissaata pisariaqassusia ilanngunneqarpoq. Ataatsimiinneq ilaatigut Nunat Avannarliit Ministeriisa Siunnersuisoqatigiiffiata Issittumik Suleqatigiinnissamut programmat aqutugalugu aningaasalersorneqarpoq

Taaguuteqartumi "Shared Challenges, Different Solutions: Arctic Health Cooperation in the 21st Century" ("*Aaqqiissutissanut assigiinngitsunut ataatsimoorullugu unammilligassat: 21-mi hunnorujukkuutaani peqqinnissamut tunngasut pillugit Issittumi suleqatigiinneq*".) issittuni innuttaasunut peqqinnissaqarfinnullu ullumikkut unammilligassanut periarfissanullu nunani avannarlerni arlalinni issittunilu ilisimatuut pingaarutilinnik paasisaqarput. Ataatsimiinnermi ilaatigut Sverigemit, Norgemit, Islandimit, Savalimmiunit, Danmarkimit, Canadamit USA-miillu aallartitat ilisimatuullu peqataapput. Ataatsimiinnermut naggataarutaasumik naalagaaffiit the Arctic Health Declarationimut (*Issittumi Peqqissuunissamut nalunaarut*) sinniisuusut atsiorput..

Aammattaaq Naalackersuisoq ukiumi qaangiuttumi ukiumoortumik Nunat Avannarliit ministeriisa siunnersuisoqatigiiffiata ataani Isumaginninnermut Peqqissutsimullu ministerit ataatsimiinneranni peqataavoq. Ataatsimiinneq Ulloq 21. juuni Vasami Finlandimi ataatsimiinnerup WHO-mik ulloq 20. juunimi paasiniaaqatigiilluni oqaloqatigiinnerup uiggiutigaa.

Paasiniaaqatigiilluni oqallinnermi sammineqarpoq Health 2020, peqqinnissamut tunngasuni WHO-p suliniutissaata nutaap suliarineqarnera. Pingaannginnertut sammineqarput imigassamut politikki aamma eqqarsartaatsikkut peqqissuseq. WHO-mi Europami nunat immikkoortuinut pisortap Zsuzsanna Jakabip Health 2020-mut sulinerup ingerlanera saqqummiuppaa nunanilu avannarlernut peqqissutsimut isumaginninnermullu ministerit najuuttut apeqputaat akisarlugit. Ministerit ataatsimiinneranni namminermi upalungaarsimaneq oqallisutigineqarpoq, sammisamillu oqallisiginninneq nunani avannarlerni atugarissaarnermut ilusiliussat nunarsuarmioqataaleriartornermut isiginninnermut peqqissumillu utoqqalinnermut attuumassuteqarput.

Aammattaaq ukiup ingerlanerani iluugiilluni danskit nunamut namminermit peqqissutsimullu ministeriat Bertel Haarder aamma savalimmiut Peqqinnissutsimut ministereqarfiannit atorfilittanik ataatsimeeqateqarnerit ingerlanneqarput.

11.2 Pitsaassuseq pillugu Nunat Avannarliit suleqatigiinnerat.

Pitsaassutsimik qulakkeerineq kalaallit peqqinnissaqarfiat aamma periarfissat pillugu ilisimasaniq periarfissat pillugit avitseqatigiinneq pitsaanerpaamillu sulineq pingaartillugit ukkanneqarput taamaattumillu nunat avannarliit suleqatigiinneranni oqaluuserisassani Peqqissutsimut Naalackersuisup assut pingaartippai Suleqatigiinnermi tassani Peqqissutsimut naalackersuisoqarfik ukiuni arlalinni suleqatigiinnermut tassunga eqeersimaartumik peqataasimavoq; Suleqatigiinneq, kalaallit peqqinnissaqarfiata ineriartorneranut pingaaruteqarsimaqaaq. Nunat avannarliit Pitsaassutsimut iluarsartuullugu pilersaarusaata tunngaviumik ilaa 2010-mi naammassineqarpoq, kisiannili suli iluarsartuullugu pilersaarumut atatillugu sulinerup ilaa suli ingerlavoq.

Pitsaassutsimut iluarsartuullugu pilersaarummut malitseqartitsissutitut ukiumi qaangiuttumik napparsimasut isumannaatsuunissaat aamma tarnikkut nappaatinut ilinniarnepit pitsaassusaata uuttorneqarnera ukkanneqarput. Peqqissutsimut Naalackersuisoqarfik taassumalu ataani suliffeqarfiit ilanngullugit, immikkoortumi tassani ilaatigut napparsimasut isumannaatsuunissaat pillugu suleqatigiissitami sinniisoqarput aamma juunimi tarnikkut napaatini pitsaassutsip uuttorneqarnera pillugu isumasioqatigiinnermi peqataavoq.

11.3 Upalungaarsimaneq pillugu Nunat Avannarliit suleqatigiinnerat.

Pissutigalugu ajunaarnersuit napaatillu tunillaassuuttut akuttunngitsumik nunat killeqarfii pitalugit pisarmata taamaalillunilu nunat susassaqtigiittut akunnerminni aqutsisariaqarnerat pitsaanerpaavoq, upalungaarsimaneq annertuumik pingaartinneqarpoq aamma sammisaq peqqissutsimut tunngatillugu nunat avannarliit sulineranni akuttunngitsumik uteqqattaartuulluni.

Suleqatigiinneq tamanna pitsaasunik angusaqarfiuvoq, toqqaannartumik ilisimasaniq avitseqatigiinnikkut aamma pitsaanerpaamik sulinermit paarlaaqatigiinnikkut aamma toqqaannanngikkaluamillu attaveqaatitigut ingerlalluartutigut, kingullerpaamik upernaakkut 2011-mi silaannaap arsakoqalerneranut atatillugu taassuma pingaaruteqarnera takuneqarpoq, silaannaap arsakoqalernerata malitsigisaanik kalaallit peqqinnissaqarfiata sammivigiligaanut ajornartorsiutinut ikiorseeqataanissaq siunertaralugu nunat arlaqartut imminnut Kalaallit Nunaannut atorneqarsinnaanngortippat.

Upalungaarsimaneq pillugu nunat avannarliit oqallittarfianni Peqqissutsimut Naalackersuisoqarfik 2011-mi nangittumik sinniisoqarpoq. Svalbardgruppi aamma Nordic Health Preparedness (*Nunat Avannarliit Peqqissutsimut upalungaarsimaneq*). Oqallittarfinni marluusunit ukiumoortumik ataasiarluni ataatsimiittoqartarpoq ilaatigut ajornartorsiornermut upalungaarsimaneq naappaatillu akiorneqarnerat puillugu ilisimasaniq misilittakkanillu isummersoqatigiittoqartarpoq.

11.4 Siusissumik pitsaaliuinerit pitsaaliuinerlu.

Peqqinnissaqarfiup Kalaallit Nunaanni atuunneqarani pitsaaliuineq pingaarneraatinneqarpoq. Aamma nunat avannarliit akisussaaffianni pitsaaliuineq pillugu ilisimasanik avitseqatigiittoqartarneq milisittakkanillu paarlaaqatigiinneq pingaartillugit iliuuseqarfigineqartarput.

Ilaqtariinnut isumaginninnikkut tunulliutitaaratarsinnaasunut siusissumik pitsaaliuinerlut suliniutit pillugit suleqatigiissitani Naalakkersuisoqarfik peqataavoq. Iluarsartuullugu pilersaarusiaq Nunani Avannarlerni Atugarissaarnermut sullissivimmit aqunneqarpoq ilaqtariinni naartusunut Siusissumik Suliniuteqarnermut iluarsartuullugu pilersaarusiavit kalaallit nunaanni peqqinnissaqarfiup misilittagai pissuutigalugit suleqatigiissitami Kalaallit Nunaat pingaarnertut peqataavoq.

Aammattaaq NFBO-mi, Nunat Avannarliit meeqqamik persuttaaneq sumiginnaanerlu akiorniarlugit peqatigiiffik, Kalaallit Nunaat sinnisoqarpoq.

Nunat avannarliit suleqatigiinneranni atornerluineq sammisatut aamma pingaruteqarpoq, ukiunilu kingullerpaani Nunat Avannarliit Aangaajaarniutit pillugit isumasioqatigiittarneranni Kalaallit Nunaat sinnisoqartarsimavoq, aqutsisoqatigiinnik aamma kalaallimik ilaasortaqqarpoq.

11.5 Tarnikkut peqqissuseq.

Kalaallit Nunaanni inuit peqqissusaata qanoq-inneranik pitsaanerulersitsinniarnerni tarnikkut peqqissuseq pingaarutilittut isiginniffiuvoq, taamaattumik ukiumi qaangiuttumi Nunat Avannarliit ministeriisa siunnersuisoqatigiiffianni tarnikkut peqqissuseq pillugu suleqatigiissitami Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfiup pimoorullugu suliniarnissaq toqqarsimavaa.

Suleqatigiissitap pilersinneqarneranut siunertaavoq tarnikkut peqqissuseq pillugu, immikkut isimasalinnit ataatsimoorutunit tarnikkut peqqissuseq pillugu nalunaarutip inassutigineqartoq nunat avannarliit suleqatigiinneranni ingerlateqqinneqarnissaa qulakkeerniarlugu.

11.6 E-Peqqissuseq.

Kalaallit peqqinnissaqarfiat isumaqarpoq, telemedicinimik atuneq allanillu it-tunngavigalugu aqqiissuteqarnerit kalaallit nunaannisut inuiaqatigiinni siammaseqisuni peqqinnissamik suliniuteqarnernut aalajangiisuusumik periarfissaasut. Taamaattumik E-peqqissuseq pillugu nunat avannarliit suleqatigiinnerat aamma matumani ilanngullugu immikkut telemedicini peqqinnissamut tunngasunut nunat avannarliit oqaluuserisassaanni pingaarutilerujussuartut inissisimapput. E-peqqissuseq imatut nassuiarneqarsinnaavoq "peqqinnissaqarfiimi paasisutissiinnermi attaveqatigiinnermilu teknologiinik (IKT) atuneq teknologiit ilippanaateqarneranik atuneq qulakkeerniarlugu napparsimasunut iluaqutaasumik katsorsartinnerup ingerlanera sunniuteqarluartoq qulakkeerniarlugu". E-Peqqissuseq pillugu nunat avannarliit suleqatigiissitaanni Peqqissutsimut

Naalackersuisoqarfik suli peqataavoq, piginnaatitaaneq 2011-mi nutarterneqassaaq. Suleqatigiissitap siunertaa tassaavoq nunat avannarliit ilisimasanik aviffigeqatigiittarnermi oqallittarfittut pingaarnersaalernissaq kiisalu E-Peqqissutsip iluani nunat avannarliit sallerasaasutut inissinnissannut qulakkeerineqataanissaq.

11.7 Atorfilittanit ataqatigiissaarineq.

Nunat Avannarliit ministeriisa siunnersuisoqatigiiffiata ataani Isumaginninnermut Peqqissutsimutllu Atorfilittat ataatsimiititaliaanni peqqissutsimut isumaginninnermullu tunngasut iluanni apeqqutit atorfilittanit oqallisigineqarput. Peqqissutsimut Naalackersuisoqarfik ukiumi qaangiuttumi suleqatigiinnermut oqallittarfimmi tassani eqeersimaartumik peqataasimavoq, ukiumut 3-4-riarluni ataatsimiittoqarajuppoq, ilaatigullu Isumaginninnermut Peqqissutsimuloo Ministerit siunnersuisoqatigiiffiata ukiumoortumik ataqatigiissaarnerinut peqataasarluni, inassuteqaatit aamma iluarsartuullugit pilersaarusiutut siunnersuutit kiisalu allaffissornermut apeqquteqaatit allat isummerfigisarlugit.

Peqatigitillugu Islandimi Savalimmiunilu peqqissutsimut tunngasunut allaffeqarfiinnit illugiil-luni atorfilittatigoortumik ataatsimiittoqarpoq.

12. Aningaasaqarneq.

12.1 Nalinginnaasumik suleqatigiiffiusut.

Nunat avannarliit akileraartarneq pillugu nittartagaat 2005-imi ammarneqarpoq. Siunertaavoq nunani avannarlerni innuttaasut akileraartarnermut tunngasunik apeqqutissaqartillugit akissutissaqartarnissap ajornannginnerulernissaa. Malittarisassat inatsisillu nunani avannarlerni assigiinngimmata paasissutissiisarneq nunanut ataasiakkaanut immikkoortiterneqarsimavoq.

Akileraartarneq pillugu nittartagaq sulisartut nunanit allaniit nunanut allanut suliarortartut amerliartortillugit pingaaruteqaleriartuaarumaarpoq. Savalimmiut Ålandimi akileraartarneq pillugu nittartakkap ilaa assigalugu kalaallit nunaanni nittartakkap aningaasassaqartinniarnera pissutigalugu nunani avannarlerni nunanut anginerusunut naleqqiullugu suli iluamik inerisarneqarsimanngillaq.

Siunertaavoq Kalaallit Nunaata nunat avannarliit akileraartarneq pillugu nittartagaanut tapersiissuteqartarnera ingerlaannassasoq. Tamanna isumaqarpoq paasissutissanik nittartakkami takuneqarsinnaasumik nutarsarneqartarneralu ataatinarneqassasoq.

Aningaasaqarnikkut ingerlatsivissuarnik taaneqartartunik, tassa nunanik aningaaseriveqarnikkut annertuumik isertuussiffiusunik amerlanertigullu annikitsuinnarmik imaluunniit akileraarteqarfiunngitsunik akileraartarneq pillugu isumaqatigiissuteqarnissamut tunngatillugu nunat avannarliit suliniutaanni Kalaallit Nunaat ukiut kingulliit peqataasimavoq. Isumaqatigiissutit akileraartarnermut paasissutissanik paarlaasseqatigiinnermut tunngassuteqarput. Aallartinneqarmalli isumaqatigiissutit 30-nik ikinnerunngitsut isumaqatigiissutigineqarput, kingulleq juuni 2011-mi Costa Rica-mik.

Akilerartarneq pillugu isumaqatigiissuteqarnissamut tunngatillugu iluarsartuullugu pilersaarusiarnut atatillugu aningaasaqarnikkut ingerlatsivissuarnut nunanik avannarlernik akilerartarnikkut isumaqatigiissuteqarnissamut akerliusunut imaluunniit isumaqatigiissutaasimasunut malinninngitsunut sutigut iliuuseqartoqartarnissaanut nunat avannarliit suliniutaat ataqaqatigiissarniarneqarput.

Naalakkersuisut neriutigaat 2011-p affaata aappaani marloriaammik akileraaruteqartarnermut isumaqatigiissummut tunngatillugu Sverigemik isumaqatigiinniarnert aallartinneqarsinnaassasut, taamaalilluni nunani avannarlerni nunat tamakkerlugit, Finlandi pinnagu, marloriaammik akileraaruteqartarneq pillugu isumaqatigiissuteqarfigineqassapput.

12.2 It-mut tunngasunik Savalimmiunik suleqateqarneq.

Marsip aallartinnerani iluarsartullugu pilersaarusiarnut ERP-p (enterprise resource planning) namminersorlutik oqartussat kommunillu aqutsinikkut paasissutissiisarnermut aamma aningaasaqarnikkut ataqaqatigiimmik aaqqissuussamik aqutsinermut nutaamut ineriartortitsissussap piviusunngortitsissussallut aallartisarnera pissutigalugu Savalimmiunit ministerimik tikeraartoqarnerani Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoq qaaqqusisuuvoq.

Iluarsartuullugu pilersaarusiarnut ERP-mut siunertaavoq, nunap aningaasaqarnikkut aqutsinerata nutarterneqarnissaanik eqaallisarnissaanillu eqqarsaatit piviusunngortinnissaat, taannalu aqutugalugu pisortat aqutsinikkut paasissutissiisarnerata aningaasaqarnikkullu aqutsinikkut ataqaqatigiimmik aaqqissuussineq ataqaqatigiissoq pilersinniarlugu. Tamatuma namminersorlutik oqartussani kommunenilu missingersuutit naalakkersuinikkut akuerisaasut malitseqartitsiffiginissaat nukittorsassavaa.

Iluarsartuullugu pilersaarusiarnut ERP-p, Aningaasaqarnermut Naalakkersuisumit sallaarsaaffigineqartup, ineriartortinnissaanut sulinerup aallartissalerneranut ilaagitillugu tikeraartoqarpoq. Tikeraarnermi naalakkersuinikkut allaffissornikkullu isumasioqatigiinnerit ingerlanneqarput, Savalimmiuni it-mik ataqaqatigiimmik aaqqissussinernit ineriartornermut tassunga eqqarsaatit misilittakkallu oqallinnernut sinaakkusiunneqarput.

Ukiuni kingullerni 15-inini it-mut tunngasunik Savalimmiormiut, savalimmiut Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfiata aamma Aningaasaqarnermut aqutsisoqarfiani misilittakkat eqqarsaatigineqartuni unammilligassanilu peqqissaartumik paasissutissiippat. Tamanna sulinita nanginnissaanut pingaarutilerujussuuvoq iluarsartuullugu pilersaarusiarnut ERP-mik pilersaarusiarnut ingerlateqqinnissaanut ineriartortinnissaanullu.

Misilittakkanik paarlaasseqatigiinnermut aamma siunersiueqatigiinnermut atatillugu naalakkersuinikkut allaffissornikkullu qanimut suleqatigiinneq pilersinneqarpoq, naatsorsuutigineqarporlu iluarsartuullugu pilersaarusiarnut ineriartornera peqatigalugu suleqatigiinneq taanna nukittorsarneqassasoq.

12.3 Nunat avannarliit kisitsisitigut paasissutissiinermi suleqatigiinnerat

Naatsorsueqqissaartarfimmut nunat avannarliit suleqatigissanissaat orniginaartuuvoq, Kalaallit Nunaanisut nalunaarsuineq tunngavigalugu paasissutissanik suliaqartuummata. Nunat avannarliit avataanni kisitsisitigut paasissutissat annertunerusumik apeqqutinut immersugassanik tunngaveqarput.

Ukiut tamaasa nunat avannarliit kisitsisinut paasissutissanut allaaffiini pisortat ataatsimiittarput. 2011-mi ataatsimiinneq ulluni 3. - 4. septembari Ilulissani ingerlanneqarpoq. Svenskit naatsorsueqqissaartarfiat ataatsimiinnermi suliamut tunngasut imarisaannut akisussaasuvoq, ilaatigut pineqarput akissarsiat aamma suliffeqarnermut kisitsisinik paasissutissat kiisalu nunat tamalaat aningaasaqarnikkut kisitsisitigut paasissutissanut piumasaqaataat. Peqataasut Sverigemit, Danmarkimit, Norgemit, Finlandimit, Islandimit, Savalimmiunit, Ålandimit aamma Kalaallit Nunaannit katillugit 19-upput. Ataatsimiinneq pingaaruteqarpoq, tassa Nunani Avannarlerni naatsorsueqqissaartarfiit pisortaasa akornanni suliamut inuttullu ataaveqaatinik pilersitsimmat.

Saniatiut nunani avannarlerni attaveqarfinnut arlalinnut naatsorsueqqissaanermik suliaqarnerup iluani misilittakkannik paarlaasseqatigiittartunut Naatsorsueqqissaartarfik ilaasortaavoq. Assersuutigalugu innuttaasunik ilinniartitaanermillu naatsorsueqqissaanermi attaveqarfiit. Tapersersuineramik ingerlatsinerit pillugit aamma suleqatigiittoqarpoq, soorlu nunat nittartakkanut aaqqissuisuisa suleqatiginnerat pilersinneqarpoq. Attaveqarfiit elektronikki atorlugu annertunerusumik attaveqaqatigiittarput.

Kiisalu Nunat Avannarliit naatsorsueqqissaanermut Ukiumoortumik nalunaarutaanni Kalaallit Nunaat ilanngussaqaarpoq.